

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

V.

Издави половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној конвенторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

VI.

СВЕТА БРАЋА КИРИЛ И МЕТОДИЈЕ

СЛОВЕНСКИ АПОСТОЛИ.

Пише проф. Д. Т. Перовић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Н а с т а в а к).

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ.

За вријеме живота и рада св. браће један уједињени дио Словена склопио бјеше собом самостално књажество моравско. Већи се дио Морављана већ бјеше крстио, ма да их извршиоци св. тајне, латински и њемачки свјештеници, не могоше утврдити у Хришћанству; али међу њима прилично бјеше и некрштених. Разноликост, разједињеност и неодређеност религиозних вјеровања њихових предака шкођаше сазнању религиозног моравског јединства, а ово и бй узрок, те синови младог књажества изабраше из познатих им религија једну и учињеше је општом, заједничком — државном. Наравно, избор је пао на хришћанску религију. Људи, који бјеху способни размишљати, правити разлику између незнабоштва и хришћанства, између правих и неправих стаза — кршћавашу се, остали — колебаху се. Осјећа се потреба таквог човјека, који би умιο крштене још боље притврдити и привити им срце к вјери, како би остали јаки као камен, да их не би кадра били одцијенити од ње различити таласи, који љуљаху са сваке стране малени чамац хришћански, а оне слабоумне, лакомислене и колебљиве да обрати на прегнуће, да их увјери живом ријечи, како их ово води к срећи

и спасењу. Али гдје је такав човјек? окле да се потражи? — Да се ријешн ово питање, Књаз Растислав сазива савјет из чиновника и преставника моравских (сљвѣтъ сѣтвори Рѣстиславъ сѣ князи своими и моравляни“¹⁾ гдје бн ријешено, да се опреме посланици право у Цариград Императору Михаилу с оваком молбом: „Людемъ нашимъ, поганѣства сѣ отвершимъ и по христіанескѣ сѣ законъ държашцимъ, учителя не имамъ таковаго, иже бы намъ въ своѣмъ языкъ истую вѣру христіанскую сказалъ, то послн намъ владыко епископа и учителя таковаго отъ васъ ибо на вся страны всегда добрый законъ исходитъ“

Константин, као обично, живљаше при цркви св. апостола, када стигоше посланици моравски у цариград и затражише га на тежи и важнији рад од првих двају мисија. Међутим мисионерски трудови и напрезања у научном раду бијаху већ поколебали и онако од природе слабуњаво здравље Константиново тако, да је већ он и сада, приликом доласка посланика, у постели болестан лежао. Али му ипак слабост и болест није у стању препријечити даљи подвиг за цркву хришћанску. Овај велики и богати духом муж радује се сада, што га небески промисао позива на нови труд, тим више, што он одлази међу народ, с којим се по души и срцу слио још од ране младости, док је у Солуну живио. Њубав к његовој браћи, духовној дјечи, за коју се нико са стране неће одлучити, хришћанска чиста љубав, која не тражи личних интереса, нагони Константина, да заборави своју болијест, па да се радостно упутн у Моравију, да се тамо с апостолеском ревншоћу, свима силама своје душе, свим бићем својим ода на просвјетно поље словенско, да га посије богатим сјеменом из расадника његовог хришћанског срца, из ризнице његовог знања, како би се окитила и замирисала башта хришћанска дивним мирисом божанствене науке. Оваква преданост великог трудбеника свом високом позиву, оваква ватрена љубав к Богу и к ближњима, којом букти срце Константиново, открива нам сву величину његове душе, сву силу бесмртних подвига. —

На царском вијећу у Цариграду присутан је и Константин. Цар му предлаже, да се прими ове тешке задаће: „философе, вѣмъ тя трудна суца, но достоитъ тебѣ тамо ити, сея бо рѣчи никтоже инъ на можетъ исправити, якоже ты“²⁾ на које му он одговара: „и труденъ сѣ тѣломъ и боленъ, радъ иду тамо, аще

1) Жит. стр. 23.

2) Жит. стр. 23.

имуть букви въ языкъ свой³⁾. Цар му на то каже, да су се трудили за ту ствар и отац његов и ђед и нијесу могли изнаћи, па да не може ни он; а философ каже, да је тешко по води писати ријечи, а још теже се пуштити међу оне јеретике. Философ добро знадијаше, да Словени нити имаду књига, нити азбуке, а што онакво питање подизаше, имађаше оправдану извјесну цијељ. Да не би његова проповијед међу словенима остала „гласъ вопијущаго въ пустыни“; да не би његов рад остао без жељеног рода — необходимым је сматрао, да снабдије Словене са пријеводом светог писма и других богослужбених књига на њиховом језику. Али тада живо бјеше опште мишљење, да Бога славити доликује само на три језика: јеврејском, грчком и римском, и да писменост на свом језику могу имати само велики народи, н. пр. Грци и Латини. Ко би се противио томе мишљењу, лако га је било увретити међу јеретике. А зар је коме пријатно било, да се назове јеретиком?!⁴⁾

И тако сама она одважност филосоfoва, којом је изнио своје мишљење о необходимости словенске писмености и пријевода богослужбених књига, бијаше своје врсте подвиг, не говорећи већ о тешкоћама, које је имао при извршењу тог замашног замисла. — Философ добро знадијаше, да га иза граница византијске империје очекује борба, опадање, клеветање од стране непријатеља његовог св. дјела, али он задовољан бјеше, да се бар његова сабраћа одазову топло к цркви и њеном језику. Да не би доцније наишао на какву-год сметњу при изналаску азбуке, Константин је хтио да се ојача одобрењем самог цара — ето због чега и подигао бјеше у савјету онакво питање. Цар и савјетник Варда заиста одобре мисао Константинову, те се он сада слободно посвећује раду и пред поласком саставља азбуку и преводи Јованово јеванђеље „искони бѣ Слово и Слово бѣя въ Бога и Богъ бѣ Слово.“⁵⁾

Проналаском азбуке положен је био темељ словенској писмености, а заједно с тим и почетак самосталном умном и наравственом развићу словенском, а пријевод свештених књига открио је за њих нови неисцрпни извор божанствених истина, јер Сло-

3) Ibidem.

4) Ријечи филосоfoве: „то кто может на водѣ бѣсѣду писати, или еретическо имя себѣ обрѣсти“ могле би се — чини нам се — разумјети овако: беа св. књига и записивања оне науке, која се Словенима буде проповиједала, ова ће се набрзо изгладити из срца и памети словенске; затим ће доцнија покољења, из жеље, да понове ту науку, може бити и безадалено, унијети разноврсне заблуде и јереси и, закривајући се за авторитентним именованом св. браће, издаваће своја мишљена за оригинално учење св. браће. Ако смо погодили мишљење филосоfoво, ми би још опазили и дубоку аистолску проницавајућу моћ и бригу не само о савременом стању цркве, коју је он основао, него и о будућој њеној судбини.

5) Гл. 1. стр. 1. тако се у житију приводи.

вени запливаше у дубоко море божанствене премудрости; ето зашто се и излива топло неизгладиво признање словенског срца њиховим учитељима, кад им се пјева: „священную двоицу просвѣтителей нашихъ почитимъ, божественныхъ писаній преложеніемъ источникъ богопознанія намъ источившихъ изъ него-же даже до днесъ неоскудно почерпающе, ублажаемъ васъ, Кирилле и Методіе, престолу вышняго предстоящихъ и теплъ молящихся о душахъ нашихъ.“⁵⁾

У овако величанственом дјелу захтјевало се јако стрпљење, добра воља и неуморни рад, јер ово не бјеше обичан пријевод, већ пријевод Св. Писма, гдје се тражи највећа тачност, да се ни у једној јоти не погријеши, јер се то предаје потомству. И што? — не преводе ово седамдесет и два Богомудра тумача, него само два Богомудра брата, али преводе тако, да у највећој тачности одговарају свим захтјевима чистог пријевода.

Пошто је већ све приправно било, св. браћа одлазе у Моравску. Растислав их радо и љубазно срета и прима са својим народом. Овдје они налазе многе Моравце, које већ кртили бијаху латински и њемачки попови-мисионери. У колико ови пошљедњи савјесно и тачно вршише своје дужности, о том јасно говори и тај факт, што су њихови обраћеници дозвољавали, да слободно његују и шире своја стара незнабожачка сујевјерства и предрасуде, нарави и обичаје, пита више и обреде. Тако на пр. међу њима живо бијаше сујевјерство, да негдје под земљом живе некакви великоглави људи; да је гадове створио ђаво; ако ко убије змију, томе се праштају девет гријехова; а ако ко нехотично убије човјека, тај за три мјесеца мора да једе из дрвеног посуђа, а не смије никако прихватити стаклена. У породичном однопају сачувала се стара незнабожачка распуштеност — чести брачни разводи, па и многожењство бијаху обичне појаве; незнабожачки обреди и приношење жртве не бјеху изашле из употребе. Младо хришћанско друштво не бјеше срећно, да га њемачки и латински мисионери изведу на пут истине, да га отргну и отресе од дивље грубости. Они, као најамници „имже не сунуть овцы своя, не радѣли о своихъ заблудшихъ овцахъ“ — јамачно су се више бринули за јачу глобу и плату, па за благоутробіе. Али св. браћа немају себичних цијељи; не могу они равнодушно гледати на суновратни живот моравских хришћана. Сав свој просвјетни рад у почетку посвете на искорјењење мрачних сујевјерства и предрасуда. Оне, што не живљаху, како доликује хришћанском начину живота, кораху и исправљаху, ожењене

5) Конд. служ. стр. 13.

људе учаху, да не остављају своје законите жене због незаконите друге женидбе и т. д. Таквим начином моравски словени тек у толико бјеху обавезани њемачким и латинским мисионерима, што су извршили над њима тајну крштења, али за сва своја морална усавршавања они су обвезни св. браћи Кирилу и Методију. Обличавајући предрасуде и исправљајући неуредност моравског друштвеног живота, света су се браћа баш тим, и ако не посредним путем, јавила, као изобличиоци науке и поступака њемачких и латинских мисионера, а ушљед тога навуковали њихову мржњу на себе, која не избијаше јавно на видик, јер мисионери изгледаху за то згоднију прилику.

Глава III

Историја борбе св. браће с њемачким и латинским мисионерима. Почетак борбе. Тројезичници. Св. браћа продужују своје дјело. Приправљање кандидата на свештено-службене степене. Полазак у Рим на позив папе Николе Задржавање у Панонији. Књаз Коцел. Догађаји у Венецији. Долазак у Рим. Болест Константина. Пострижење његово у калуђерство. Смрт. Методије постаје архијенскоп панонски и продужује дјело, које је с братом започео био; његови непријатељи. Методије у тамници. Ослобођење послѣ две и по године. Долазак у Моравију. Идолоборка (Идолоборство) и петамилни покушај јеретика, да оборе св. Методија; позив овога у Цариград. Повратак отуда. Свршетак библијског пријевда и смрт самог трудбеника.

CRNE GORE ĐURĐE

Савјесно и живом вољом испуњавајући своје мисионерске обавезе, с највећим успјехом преведоше с грчког на словенски језик: јутрњу, часове, литургију, вечерњу, повечерије, чин извршавања тајна, (тајну службу) једном ријечи читаво богослужење на општу радост свију Словена, а на велику жалост пређашњих мисионера, који сада, уза злобу и завист, могаху се тек бојати својој власти и својим доходцима у Моравској, пошто сада Морављани с највећим усхићењем примивше Кирило-Методијевско богослужење и радо се купљаху у храмовима, гдје се служаше служба божја на њиховом родном језику, одбацив латинске и франшке парохе и архијереје „въръцати свойски въ пустыхъ церквахъ.“ Таквим начином добише Моравци од византијске империје далеко више, него што су могли очекивати и што су тражили. Они су тражили од цара тек проповједнике на народном језику, а добише цијело богослужење за ово пошљедње они нијесу могли рачунати, пошто дјеломице бјеху познати са системом мисионерског рада западних проповједника, који никада ни сањали нијесу, да се даде словенима богослужење на њиховом језику, него се ограничаваху тек неким молитвама. (Истина, мисао о народном језику и богослужење не само што

не бјеше новашћу, већ погдје-кад добиваше и вишу црквену санкцију, али у колико се та мисао извела у самој ствари то је друго питање.) Сагласно с молбом Моравском Цар Михаил и патријарх Фотије такође мишљаху послати Константина просто као проповједника на народном језику, али је Константин први изнио мисао о необходимости словенске писмености и словенског богослужења ради јачег успјеха јеванђелске проповиједи у Моравији. Значи, овака мисао не припадаше ни цару Михаилу, ни патријарху Фотију, него само Константину. И тако; Словени својом благодарном обавезом Константину, као иницијатору за богослужење и Методију сатруднику својег брата, потпуно су оцијенили њихов труд.

Али на жалост практика у читавом човјечанству казује нам, да нема ни једног доброг дјела, које не би, кад тек хоће да избије на површину, средло препреке због утицаја људских страсти, злобе и зависти. Узмимо силну Русију. Шта су довеле страсти на пр. кад је отрагу 200 год. патријарх Никон и његови помоћници задао се био циљу да исправи оштећени текст богослужбених књига?! Он је наишао на врућу опозицију у лицу протопопа Авакума и његових присталица, који рађаху под притиском свеног личног раздражења, не размишљавајући о пошљедицама својих поступака. Страсти се развијаху и отрагу 1000 година у западној Јевропи. Спојави словенских богослужбених књига, при првим звуцима словенске проповиједи, када словенски апостоли, св. браћа, сретоше ватрену опозицију у својим светим тежњама од стране латинских и њемачких мисионера, које руковођаше осјећање њиховог самољубља, које је изазвало било сазнањем тога, да доласком из Византије нових проповједника у Моравију, стари остају непотребни. У оно вријеме, када се Словени радоваху новом изналаску светих првоучитеља; у оно вријеме, када се сами првоучитељи радоваху, што већ по ријечима пророчким „отверзошася уши глухихъ услышати книжная словеса,“ када је сам Бог и сви становноци неба примио учешће у тој заједничкој радости словенској и њихових просветитеља „Богъ же ся возвесели о сем вельми.“ (Жит.) у вријеме ове говорим, радости неба и земље, забуктала бјеше у највећем јеку злоба њемачких и западних јереја и архијереја. Они опазише у народном словенском богослужењу такво новачење, које никада бивало није, па се не одоцнише да против њега не проговоре: „не иде ваше дјело на славу Божју — говораху они св. браћи — јер кад би оно угодно било Богу, зар он не би могао од

памтивијека уредити тако, да сви Словени имају књиге и да га славе на свом језику. Три су само језика, на којима је достојно славити Бога: јеврејски, грчки и римски.“ Константин се одма истакао у одбрану својег рада и не гледајући на многобројне његове противнике, он их је победио, како говори житије: „якоже и Давидъ иноплемениковъ книжшми словеси побѣждая,“ и због тога, што се ови упорно држаху својег убјеђења, он их је назвао тројезичницима. Побједа Константинова над непријатељима била је од особитог утицаја на Моравце, јер они, видећи с каквим се стыдом скидају противници с позорнице нападачке, заслијепљени разложитим и језгровитим разлозима филозофима, које поткрепљиваше св. писмом, а у духу хришћанства — они — Моравци — још с већим заносом приљубе се к науци својих учитеља — св. браће и са свим се отресу од својих првих мисионера. Застиђени и дирнути у најосјетљивији душевни живац, њемачки свјештеници читавим гомилама принуђени бише, да се селе из Моравске, прикривши коварну завист и празну злобу на св. браћу. Међу тим св. браћа за вријеме свог борављења у Моравској у течају 40 мјесеци (3 год. и 4 мјесеца) припремили су за пастирску службу неколико моравских ученика, које им је у почетку њихове мисије препоручио био Ростислав. Филозоф их жељаше посветити у свјештеничке чинове и тим даровати моравским Словенима ново благо — народно свештенство, благо заиста велико, јеру бемо ми важност потпуно схватити, када узмемо у обзир то, да су моравски мисионери били већим дијелом политички агенти Људевика њемачког, који тежаше да приграби у своје руке Моравску и друге омање словенске књажевине. ⁶⁾

6) Познато је, да је, док су св. браћа боравила у Моравској, Људевик њемачки одржао побједу над Ростиславом. Ростислав је дао обавезу на покорност и вјерност њему, које је притискало Моравску двије године. И баш у ово вријеме, када књажевска сила, као штићеника своје земље и вјере бјеше ослабљена туђом влашћу, јединим јаким ослоном за проповиједање науке у обрану против туђе пропаганде бјеху сама св. браћа.

(Наставиће се.)

ЧУДЕСА ЧАСНОГА КРСТА ХРИСТОВА.

(По руском.)

Прије свијех чудеса било је чудо са Крстом Христовијем и Његово закопавање у земљу, јер су га Јевреји могли и изгорети, а не закопати Га, него је особити Промисао тако удесио, те је остао сакривен у земљи, као некоје велико благо.

Црквени историци саглашавају се, да је и сама царица Јелена пошла да тражи ову хришћанску светињу тек по некојем чудноватом открићу, и нашла га је заједно са још два, двојице разбојника, крста који су били са Христом разапети, ушљед чега је и произашла сумња, који је баш онај, којег је крв Христова окропила. У то вријеме случајно тудије пронесу мртваца и чим су га дотакли трећијем Христовијем Крстом, мртвац је оживио.... О овоме чуду писали су историци: Руфим, Сократ, Теодорит, Созомен и Нићифор.

Цару Константину јавио се на небу сјајан Крст са натписом: „овијем побјеђуј!“ и са знаком крста, којег је носио пред војском, побједио је мучитеља хришћанског Максенција.

Кад је св. Крст био дограђен рив персијанскога плијена, и кад Га је хтио цар Ираклије да унесе у Јерусалим и донесе на Голготу, био је обустављен невидљивом руком, и пошто патријарх рече цару, да промијени царску хаљину, а да обуче сиромашку, Ираклије је пронио Крст без икакве муке и препреке.

Св. православна црква сваке године, седмога маја, слави успомену појаве чудеснога знака Часнога Крста; ово се чудо догодило за владе сина Константина Великог Констанција, у вријеме архијепскопа Јерусалимског св. Кирила. Ово се чудо Крста показало на сами дан Педесетнице, и много се Јевреја — чуда тога ради — покретило. Колико се чудеса пак догодило од онога дана, кад је Исус Христос, благосиљајући своје апостоле, вознесао се на небо, о томе би биле читаве књиге да се напишу, али ипак споменућемо неколико од тијех чуда.

Ученик св. Јована Богослова, св. Прохор, приповиједа, како је св. Јован наишао на путу на једнога болесника и само што га је прекрстио, болесник је постао наједанпут здрав. Исти Прохор приповиједа нам: да је био један сиромаш хришћанин, који је био много задужен и, не имајући чиме исплатити дужницима дуг, науми да отрује себе, и тијем начином да се избави

од тешкога зулумџара — дуга. Са оваком својом намјером пође код једнога чивутина и поиште у њега, да му дадне отрова, да се отрује. Овај чивутин био је некав мађијаш и травар, који је гатао, те и збиља дадне хришћанину пуну чашу отрова. Сиромах овај узме ову чашу, пође с њом кући. Тешко му се било отровати и оставити овај свијет, но помисао, да нема чим исплатити зајам, била му је тежа од свега и он на пошљедку прекрести чашу и поније, али иза ње он остаде здрав. Он тада пође опет код чива и опет поиште отрова. Чивутин, чудећи се како је жив, дадне му још жешћега отрова. Овај сиромах поступи и са обом чашом као и са првом, т. ј. пошто ју је прекрестио, попије и остаде опет здрав. Он и по трећи пут пође код чивутина и почне да га псује, како је варалица и како му није дао отрова. Чивутин у своме чуду дадне једноме пашчету малу чашу од истога отрова, и оно пашче одмах липше. Он тада запита онога хришћанина: „Ама шта ти радиш са тијем отровом и каквом си га мађијом замаштао, да те не отрује!“ Хришћанин му одговори, да он не зна никаквих мађија, само што је чашу прекрестио. Кад чивутин то чује, онда заједно пође са њим код апостола Јована и све му исприча, како се догодило, и чивутин прими крштење, а апостол нареди ономе сиромасу, те му донесе један завежљај сијена, и апостол Јован прекрести то сијено, и од њега се створи злато, које дадне сиромасу, да исплати дужнике.

Св. Еванђелист Матије излијечео је само знаком крста једнога књаза — свога мучитеља. Св. апостол Филип заповједио је једноме новообраћеноме хришћанину, по имену Иру, да прекрести све болесне удове некојему Аристарху, и чим је овај то учинио, Аристарх је постао здрав, и његове сухе руке постале су здраве, слијено је око прогледало, ушима је могао чути, једном ријечју постао је на мах здрав.

У житију св. Дијонисија Арпагита стоји написато, како је св. апостол Павле, кад је био у Атини, прекрестио једнога од рођења слијепога, и постао је здрав.

Св. првомученица Текла прекрестила је знаком крста ломачу — гомилу сложених дрва — на којој су хтјели да је спале и она је изашла на њу и остала је нетакнута огњем.

Св. мученица Василиса Никомидијска прекрестила је пећ, у коју су је ставили, и остала је жива, огањ је није могао изгорети.

Св. мученици Авдон и Сенис, кад су их бацили међу звјерове, они ограде себе знаком крста, и звјерови нијесу их тицали.

Св. мученици: Земон, Александар и Теодор пошто су се

прекрстили, пухну на идоле, и одмах се претворе у прах. Особито је занимљиво обраћење свештеномученика Кипријана. Он је био један од знаменитијех врачара, који су разне мађије чињели. Он једанпут пошале — мађијама — нечисте духове код св. Јустине, да је подговоре, да ступи у брак са некијем развратнијем младићем, који се звао Агаид. Кад ђаво дође код Јустине у облику жене, она, чим чује те ријечи, прекрсти се, а ђаво, чим види знак крста, утече од ње и пође код Кипријана. Кипријан га упита, зашто је није обратио; а ђаво му одговори, да он не може трпјети знак крста, којим се Јулијана крсти. Кад то Кипријан чује повиче: „Проклета сило! Кад се тако бојиш од једнога знака крста Христова, а да што би чинио да сам Христос дође?“ .. „Одлази, сатано нечисти.“ Ђаво ражљућен на Кипријана скочи и почне га давити, но Кипријан се прекрсти, и ђаво у тече од њега, а Кипријан прими св. тајну крштења.

Млади царевих индијански св. Јоасаф, истијем начином и знаком Крста прогнао је од себе нечисте духове, које је послао код њега мађионичар Тевда са намјером, да се наведе на блудни гријех, и ђаво је кад се повратио код Тевде признао, да он не може ништа учинити противу Крста.

Преподобни Иларион одгонио је знаком Крста читаве гомиле нечистијех духова, и утишао једном приликом буру на мору, која је пријетила опасношћу једноме приморском градићу — Епидаври, нацртавши на пијесу три крста, и бура мимо њих није пролазила. Св. Антоније велики одгонећи од себе читаве војске ђавоље, говораше им: „Ама јадни и жалосни! шта се мучите? ако вас је Бог послао, ево мене, па ме прождерите; ако ли није, онда зашто се трудите?“ Св. Антоније, поучавајући своје монахе, говораше им: Ђаво кад не може да поколеба нашу мисао, онда се стара да нас упропасти и поколеба разнијем привиђењем и маштама, као: протура се у жену, у шкорпију и у разна чудовишта.....

Св. Епифаније Кипарски, док је још био као дијете, падне једном приликом са мазге и сломи руку и није се могао дићи са замље. Туда наиђе благородни Кисовије и прекрсти му сломљену руку, и одмах је постао здрав. Сам св. Епифаније послје знаком Крста излјечио је једнога ђоравога младића.

Преподобна Макрина, сестра св. Василија Великог, имала је на прсима једну велику рану, и због стидљивости није ју показивала ниједноме љекару, а кад јој је бол додијао, замоли своју мајку, блажену Емилију, да јој рану прекрсти; блажена Емилија није успјела ни дигнути руке, послје крштења ране,

а рана је већ била нестала. Преподобна Марија Јегипатска прекрсти ријеку Јордан и пређе преко њега, као по сухој земљи.

Блажени Јован Мосх прича у својему „Дугу Духовном“ за св. Јулијана, епископа Бострмског, како су његови непријатељи подговорили му слугу, да му успе у чашу отров и да га отрује. Св. Јулијан, по Божјему открићу, ово осјети и позове све знатније грађане, међу којима су били и његови непријатељи, и онда им рече: „Пошто сте наумили, да ме тајно отрујете, то ја ево тај ваш отров гдје пијем јавно,“ и узме чашу и рече: „Ову чашу пијем у име: Отца и Сина и св. Духа“.... Чашу је попио, али је остао здрав. Преподобноме Венедикту зависни му калуђери успу при трпези у чашу отров, него старац, као над свијем тако и над чапом учини знак крста, и чаша прсне сва у тиринте — мале комадиће. Ко је читао житија светијех, па је дошао на житије св. Симеона Столпника, зар се није удивио, кад је нашао, како су га ђаволи хтјели преварити и претворили су се у анђеле и огњена кола, да га тобож воде, као св. Илију на небо, но чим се св. Симеон прекрстио, све је то пропало.

Због великијех и неистказанијех чуда и непребориве снаге Часног Крста и знања св. Цркви православна црква поје му пјесму: Крестъ Хранительъ всенъселеннии, Крестъ красота църкве; Крестъ царей держава, Крестъ вѣрныхъ утверждение, Крестъ ангеловъ и демоновъ изва. — Креста знаменемъ спаси нас Господи.

М. Н. богословац.

ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ.

Од Д-р К. Т.

У оно вријеме, кад је звијезда православља почела нагињати своје западу, двије нове сјајне звијезде појавише се на своду Хришћанства: Василије Велики и Григорије Богослов, о коме ћу и да говорим овдје.

Григорије Назјанзин, садруг, вреник и пријатељ Василија Великога, радио се је око 330 у Аријанзу Кападакије, недалеко Назјанза.

Григорије започне науке у школама Кесарије, за тим допуни

их у Александрији и Атини, преплови као и Василије, сву пучину грчке филозофије прије, него што је стигао у поуздану луку Евангелија. У својој тридесетој години поврати се у Назјанзу, ступи у монашки чин и крену у Понт, у ведром пустињу свог пријатеља Василија, гдје је за дуго остао, бавећи се богословским наукама. Али будући врло осјетљива срца, и налазећи задовољство колико у пустињи, толико и у опћењу са свијетом, два пута остави пустињу, и два се пута опет у њу повраћао. Такву промјену наклоности, у осталом невине, исти најбоље црта у свом говору „о свештенству.“ Кад је први пут дошао из Понта, Григорије постаде прото, а други пут, будући да се Кападокија раздијелила у двије парохije, Василије Велики постави га за Епископа Сасима, села на крај епархије најсходнијег да прими великог учитеља и богослова. Али ушљед молбе свог оца, Григорије остане код њега, олакшавајући му труд у управи Назјанског одбора. А послије смрти свог оца крену у неки самостан у Селевкији, гдје остаде три године. Познато је, да за Валентија, аријанизам бијаше заузео силни мах у Цариграду. Под тим краљем бијашу угњетавани свуд православни хришћани, лишени свију својих цркава, које се предаваху Аријанцима.

Али православни, будући многобројни, по смрти Валентија, одлучише поставити за архијереја мужа чувена и рјечита, силна у знању и побожности, како би се могао борити са цвјетајућим аријанизмом. Управ у то вријеме глас Григорија на далеко бијаше се чуо, као мужа страпна у говорништву и жарка присталицу православља, и тако Григорије би позват године 379 у Цариград. Са реторском вјештином и снагом обранивши Божанство Христово, затвори аријанцима уста, и с потпуним правим назва га црква Богословом. У цркви свете Анастасије, гдје је по символу Никејском учио о Светој Тројици, безбројно мноштво свјетине грнуло бијаше на велику бруку аријанаца, који су настојали и упињали се из петних жила, да ишћерају Григорија из пријестолнице. Али наредба, коју је издао у фебруару 300 цар Теодосије, изјалови све њихове наде. Григорије, премда и против своје воље, сјеђаше у војничкој паради на епископском трону Цариградском, ишћеравши Диморилу, аријанског епископа. Тај дан бијаше права слава за православне, слава, коју су сматрали сви вјерни као најбољу и најсветију. Моћ, коју је ту добио велики отац, није је злоупотребио; напротив, показа толико кротости и пријатности свијем, да су га чак и непријатељи обожавали. Године

381 Теодосије сазове други васселенски сабор, да избаци из цркве све јеретике и да uklони све узроке, који су доносили дуалистичке свађе, призна се и потврди његов избор на цариградском трону. Али, будући га бјеше противна страна опала, као да он не мари за противнике православља, то даде Григорију повода, те даде оставку.

Велики Богослов, по својој природној осјетљивости, није могао трпјети клевете; тога ради уз велике потешкоће, уз јавне изгреде, који су се појавили у синоду, приступивши у сред њих, даде сталну оставку, рекавши, да је неумјесно, да се боре међу собом они, који проповиједају мир, и да се свађају они, који препоручују слогу. „Ако сам ја, рече, крив овој распри, баците ме у море, да престане извор смутња, збаците ме са трона, ишћерајте ме из града: само ви љубите истину, слогу и мир, и немојте заборавити моје напоре.“

Његова оставка бй примљена. Он сазове у синод све архијереје у Великој цариградској цркви и објави им оставку у дугом говору.

Славни отац цркве достигае овом приликом такву висину говорничке моћи, да му никад рјечитост није испала сјајнија. Обранио се је, изнијенци све, што је поднио у свом животу, борећи се за крст часни и за вјеру, нападе жестоко на сплетке и на чезњу епископа за влашћу. Одбаци клевету, да се тобож немаран показује према јеретцима, и сматра за освету, што их је уништио. Тај дивни говор свој доврши епилогом, у којем поздравља све, што је љубио у том великом граду, и све што је морао оставити.

Одмах послје овог говора Григорије крену пут Кесарије, гдје је држао славно надгробно слово Василију Великом, који бјеше преминуо прије неколико мјесеци. Послје дугог времена врати се у родно мјесто, гдје проведе у миру и бавећи се уз остало и пјесништвом, које је гајио од своје ране младости. Године 310 велики црквени отац Григорије предаде Богу душу. Сва му се покољења диве за високи и слатки дар говора, за божанску премудрост, којом је писао о Светој Тројици, за изобиље идеја, за пластичност слика, које су расијане по његовим многобројним и мудрим дјелима. Црква ће вјечно спомињати таквог великана и бранича православне вјере.

ПОТРЕБА ТЈЕЛЕСНОГ ВЈЕЖБАЊА.

(Свршетак.)

Растројство, које долази с тога, што нијесу слушали природу, они држе за зло; али никад не сматрају га као резултат свог неупутног држања и владања. И ако рђаве пошљедице, које отуд потичу, како за оне, који зависе од таквијех људи, тако и за будуће нараштаје, често су једнаке са пошљедицама од пријеступа, ипак они ни најмање не држе да су пријеступни. Свако непоковање законима здравља јест *физични гријех*. И тек кад сви то увиде, можда ће физично васпитање омладине привући на се потребну пажњу.

И овај физични гријех, који долази ушљед сувремене системе „пунења главе,“ већ и сад проузрокује врло тешке пошљедице, које сваки дан постају то осјетљивије.

Ми имамо у виду оно обично у сувременом нам друштву стање нервности, због којег и саму епоху, коју сад преживљујемо, често називају „нервнијем вијеком.“

У данашње вријеме врло много говоре о *неврастенији*, овој најраспрострањенијој болести данашње „интелигенције“ свију врста и занимања.

А шта је то неврастенија? **CRNOJEVIĆ**

То је малаксалост, смањивање животне енергије у цијелој нервној системи. Ова потоња не показује, ни у једном од својих апарата, никаквијех видљивијех анатомскијех или органскијех промјена, него је она олабавила тако, да ни најмање није у стању свршити ма какав посао, а да се брзо не умори. Те за то је најкарактернији знак неврастеније склоност организма к умору од односно незнатног умног или физичног рада; врло умањена „дјелоспособност.“ Други знак неврастеније, опет као пошљедица смањивања животне енергије нервне системе, јест велики ијед, срџба, који долазе од најнезнатнијих спољашњих узрока.

Наравно, и слабост живаца, наклоност к умору и повећање срџбе — све је то својствено људском организму и у његовом нормалном стању. Али кад ови исти појави долазе у увећаном, размјеру, а уз то од ништавнијех, врло незнатнијех узрока, тад они престављају собом све знаке неврастеније.

Ову разлику врло лијепо објашњава примјерима професор Ерб у својој академској бесједи: здрав човјек осјећа велики умор послје дуготрајног војничког путовања и уопште послје

јаког и дужег напрезања; овог умора нестаје послије неког одмора. Кад пак умор долази као пошљедица незнатног напрезања сила и послије дужег почивања не ишчезава или ишчезава у врло слабом степену — пред нама ће бити случај неврастеније. Сваки зна, да послије великог напрезања умнијех способности, послије тешкијех душевнијех немира, крупнијех непријатности или неснавања настаје умна малаксалост, неспособност мислити, па шта више и сама воља често савршено малакше. Код здравог човјека сви ови знаци умора савршено ишчезавају послије одмора. Кад слични знаци умора настају послије незнатног умног рада или другијех спољашњијех импулса и трају често, не гледајући на подуже почивање, они нам свједоче, да имамо пред собом појав неврастеније. Ако когод, пењући се по вијугастој брдској стазици, угледавши провалију, која му пријети животу, или будући у гори за вријеме страшне непогоде, или кад му се отме коњ на опасном путу, осјети страх — свак ће то сматрати за природно нешто. Али кад исти, а често и смртни страх обузме човјека, који се наједанпут нађе на широком путу, којим прије није пролазио, или на мјесту каквом пространом, гдје нема људи, или у очекивању удаљене, једва опажљиве на небу непогоде, пред нама ће опет бити један од јанијех случајева неврастеније.

Није тешко, вели даље Ерб, представити себи слику разноликијех симптома ове болести, кад се узме на ум, да се њени појави показују, заједно или засебно, у свијем дијеловима нервне системе, одзивље се на свијем како психичнијем тако и физичнијем радњама, на органима мисли, осјећања, сваривања, на раду мишића и т. д. и т. д. Па друкчије не може ни бити: смањивање енергије у нервној системи, која управља свијем радњама нашег организма, неминовно мора изазвати растројство свију његовијех функција.

Постанак и сувремено прекомјерно ширење ове болести обично објашњавају преферанијем напрезањем енергије све нервне системе, с којом је спојена сувремена „борба за опстанак.“ Борба је ова већ доведена до таквог степена, да захтјева, као бајаги, од организма огромнијех усиљавања и уз то понајвише од стране његове нервне системе. Ова потоња није у стању издржати овакво напрезање, те малакше. У резултату добија се малаксалост цијеле нервне системе и као права пошљедица такве малаксалости — неврастенија.

Допуштајући наведено сад објашњење, не може се ипак сматрати довољно. Нек сувремена борба за опстанак захтјева

великог напрезања; али је питање у томе: да ли су ти захтјеви, као што о томе воле да говоре, тако велики, као што се чини? Или ти захтјеви за то и чине се преголеми, што се примјењују организмима слабе енергије, који се не одликују оном стабилношћу, оном издржљивошћу, без које не да се замислити коликогод силна борба? Живот захтјева од друштва здраве нервне системе, велике количине енергије. Да ли се могу испунити ови савршено природни при растућој утакмици захтјеви, кад наша школа, сва господарећа система васпитања омладине упућена је, као што смо то видјели, управ на то, да се та животна енергија угуши, да рад организма олабави. Борба за опстанак, напротив, изазивље појачање животне енергије, јачи крвоток, живахну измјену материје, а школа пушта у живот, гдје се догађа та борба, слабе организме са слабом циркулацијом крви, слабијем сваривањем, а још слабијом измјеном материје у организму.

Пита се: да ли се може очекивати при овим условима од борбе друкчијих резултата до брзе малаксалости са свијем пошљедицама, које воде неизбежно к неврастенији? И да ли има смисла у таквом случају држати, да је узрок појава и ширења сувремене невраве у друштву она иста животна утакмица, која, кад би се одигривала међу људима силнијем колико духом, толико и тијелом, не би угушивала, да помагала би психичном и физичном развоју организма? Гуши и рађа неврастенију не труд, не радиност, а прије она наклоност к нераду, на који се осуђује организам једностраннијем напрезањем своје нервне системе у дјетинству.

До истог закључка доводе нас и сљедеће мисли.

Неврастенија, као што смо видјели, изражава се, међу осталијем, неспособношћу ка коликогод трајнијем, умном или физичном раду, брзим наступањем осјећања умора, и при томе ово стање обично дуго траје и опет брзо настаје од најмањег напрезања.

Гдје су томе узроци? У нервномиишићном прибору не опажа се никаквијех анатомскијех или органскијех промјена. Што је узрок таквој болешљивој малаксалости тог прибора, његовој неваљалости за рад? Ово питање свезано је са питањем о узроцима постанка умора уопште. Било је вријеме, кад је физиологија држала, да умор долази ушљед потрошка и недостатка онијех материја у органу, мишићима, или нервнијем средиштима, помоћу којијех извјесни орган врши свој посао. Доказало се, да оваково тумачење не ваља, оно се коси утврђенијем огледима

е фактом, да мишић, који се уморио од подужег рада, и који се одрекао наставити га, можемо опет оспособити за рад, ако га исперемо слабијем физиолошкијем раствором кухињске соли. Какву улогу у овом случају врши испирање? Испирање мишића ослобађа га од прикупљенијех у њему, ушљед рада, творевина *распада*. Ове творевине отровне су и, утичући на мишић, оне парализу његову радну способност, а утичући на виша нервна средишта, изазивљу осјећање умора.

Да оваково тумачење најбоље одговара истини, може се, међу осталијем, судити и по оном огледу, да ако у крв какве животиње, која дотле није била уморена, унесемо продукте распада, о којима је ријеч, животиња ће показати све знаке умора.

Речено, разумије се, подједнако се односи и на мишићни и нервни умор. И један и други служе као доказ тровања организма продуктима распада, који се прикупљају у њему ушљед рада. Те ако се нормални умор објашњава оваквијем тровањем, нема савршено никаквог основа одрицати, да и онај болешљиви умор, којим се карактерише неврастенија, не условљава се у суштини истијем узроком; само противно првом, тако рећи, остром тровању, пошљедње, а с тим заједно и неврастенија престављају собом хронично тровање организма продуктима распада, који изазивљу умор.

С те тачке гледишта на неврастенију, гледишта, које се потпуно оправдава данашњим учењем о умору уопште, постаје разумљиво, да прије помисли услови једностраног васпитања омладине служе као најповољније земљиште на развитак ове болести у друштву. Под утицајем једностраног умног рада организам у раном дјетинству подиргава се најинтензивнијем и постојаном тровању умарајућим производима распадања ушљед жељаног рада.

Рекосмо најинтензивнијем, јер млади организам најосјетљивији је према разноврснијем отровима. Додајте к овоме да услови, у којима бива обично овако тровање, штетни су још и због тога, што умни рад претпоставља сјеђење на једном мјесту, што проузрокује, као што смо видјели, слабији срдачни рад, слабљење крвотока и дисања. А све ово заједно врло смета организму, да се ослободи од производа распадања; ови се у довољној количини гомилају у њему, те парализу његову радну способност, а с тим заједно и сву животну енергију.

На тај начин у вријеме, кад треба организам да ступи на мегдан борбе у животу, он је већ тако слаб, да при најмањем пењању на више изнемогне, и мјесто корисног члана друштва добијамо неврастеника, који нема никакве воље за рад.

Нијесу сами болеститворни бакцили, који трују организам људски, него трује га и сувремена система васпитања ништа мање својим отровнијем производима. И то је једна од најкрупнијих, неизбјежнијех пошљедица оног физичног гријеха, о којем говори Херберт Спенсер. Заиста, узрок посматранијех овдје растројстава није ништа друго до једнострана брига о уму на уштрб тијелу, а међу тим ништа тако не олакшава организму, да се бори против отровнијех производа заживотног распадања, као физична упражњавања. Овијем се у суштини објашњава добар утицај трљања, масажа, на организам; он дјејствује освјежавајући: више пута довољно је добро протрљати уморне мишиће, па да опет задобију своју првобитну снагу. Ко је добро познат са рускијем и турскијем бањама, лако ће разумјети сад, зашто човјек излази из њих онако свјеж послје жестоког трљања. Масаж, дјејствујући против застајања крви, врши у даном случају исту улогу, као и испирање мишића кухинском сољу, кад је који мишић парализован нагомиланијем умарајућим производима. Овијем се објашњава добар утицај на неврастенике физичнијех вјежбања

Према свему реченом тако са може увидјети, колико су потребна тјелесна вјежбања за млади организам: игре на свјежем ваздуху, пливање, клизање, веслање, центрања по брдима и т. д. и т. д. Ово је најбоље средство против оног отрова, који се гомила у младом тијелу ушљед прећераног умног вјежбања, јер ништа тако не повишава и крвоток и дисање, као физична вјежбања, а повишавање споменутијех радња противи се нагомилавању у тијелу штетнијех производа, о којима смо говоили, противи се, дакле, и могућности постепеног тровања тијела тијем производима, као што то бива при једностраности умног рада.

Ето гдје је лијек прије свега против разнијех облика невроза, који узнемирују суремено друштво: што мање да се „главе пуне“, а да се потребнијем физичнијем вјежбама сачува тијело од систематичног тровања.

Н. Н.

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

VIII.

Признање Јерусалима патријаршијом 421—461. год.

(Од Алфонза Куре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Н а с т а в а к.)

Што се тиче Св. Јевтимија, он је са своје стране, гдје је год могао, утврђивао православље и окривљивао Теодосија због његовијех безакоња и разбојништва, што је и донијело плод. Теодосија је то јако узнемирило, и желећи виђети онога, што се без страха усуђује вријеђати га, пошаље и позове Св. Јевтимија да дође у Јерусалим. Св. Јевтимије није хтио доћи. Тада Теодосије пошаље код њега архимандрита Елпидија и настојатеља Геронтија, да он сам означи, гдје ће се састати, да се виде. „Да ме Бог лијепо сачува,“ одговори старац, „да се икад видим и сретем са жигосанијем крвљу убијенијех презвитера јеретиком.“ На пошљетку Св. Јевтимије узнемирен непрекиднијем посланствима Теодосијевим, и бојећи се да се овај не почне хвалити, да је и њега судио, на своју страну, ријешни се на важан корак, и прекине сваки одношај са јеретцима и Теодосијем. Са том цијељу окупи и свечано закуне све монахе, да никад не пристану уз Теодосија, а он сам пође у пустињу Руву, која је лежала не далеко од Мртвога мора и од развалина Гомора.

Глас да је Св. Јевтимије пошао у пустињу у брзо се разнесе. Настојатељи и пустињаци похитају у пустињу к њему, да траже савјета, а отуда су се и повраћали потпуно обраћени и утврђени у православљу. Али најглавнији успјех Св. Јевтимија био је, што је обратио на страну православља Св. Герасима, који је био један од првијех присталица Теодосијевих.

Незадовољство противу Теодосија почело је да избија и у Јерусалиму. Тако Анастасије у храму Гробнице Господње обрати се к Теодосију са ријечима: „Прекини више твоја убиства, о Теодосије; престани један пут гонити као разбојник стадо вјернијех из њихова стана; виђи и познај један пут љубав, која је у нашијем срцима према законитоме пастиру, јер ми смо навикли на његов глас, и нећемо никад поћи за туђијем.“ Теодосије заповједи својим присталицама, да га одмах

убију, што је и испуњено исти час на вратима храма, а његово мртво тијело вукли су по улицама Јерусалимским, да би тијем застрашили православне.

Али то убиство није устрашило православне. На неколика дана послјеје тога Митрополит Скитопољски јавно је у цркви проповиједао противу Теодосија. Њега ухвате и изведу изван града, гдје га заједно са још неколико његовијех презвитера и убију. Настојатељ Геласије буде позван у Јерусалим, постављен на сред цркве и добије наредбу да преда Јувеналија анатеми. Неустрашиви калуђер не само да га није предао анатеми, него је јавно рекао, да другога патријарха осим Јувеналија и не признаје. Њега одмах ухвате и приготове му спалиште, али гомила народа побуни се и отме га са тога жртвеника. Гомила присталица Теодосијевих и Евдокиних пукне кроз град, те стане хватати, грабити, палити и смртном казном пријетити свакоме, ко не потпише свргнуће Јувеналијево. Немири из Јерусалима разне су се по цијелој палестини. Присталице Теодосијеве и заштитници Халкидонског сабора често су пута нападали једне на друге, рушећи градове и опустошавајући цијелу околину. Користећи се њином међусобном буном, Самарићани устану и са једнаком жаром нападну на обадвије партије, те су грабили, палили цркве и манастире и читаве градове, и Палестина је постала као плијен варвара.

Управитељ Палестински, којег је до тога времена задржала војна са Сарацинима, дознавши за немире похита у Јерусалим, но му Евдоксија затвори врата и није га хтјела пустити унутра, док није добила од њега клетвено писмо, да ће бити на страни Теодосијевој.

Међу тијем Јувеналије успије и дође до Константинопоља и саопшти императору за немире у Јерусалиму. Маркијан није Бог зна то узимао за какву важну ствар и послао је само нешто мало војске у помоћ управитељу Палестинском, који ипак није могао успоставити мир и поредак. Погордивши се својим успјехом, а раздражени таквијем уплијетањем, монаси се обрате са дрскијем писмом на Пулхерију, обаљујући сву кривицу на самарићане и на странце, и у том писму житељи Јерусалима одрекли су се признати установе Халкидонског сабора и за мало што и саму Пулхерију нијесу окривљивали у јереси. По тој жалби Пулхерија и Маркијан потпуно познаду положај стања ствари у Јерусалиму, и одговоре са двије ошширне оштре посланице, цуне пријетња; но ипак по насто-

јавању Јувеналијеву обећавали су потпуну слободу и опроштење свакоме, који се потчини установама сабора.

Ово обећање одвоји од Теодосија много народа, али му монаси остану вјерни, јер их је уздржавала охола царица Евдокија, на коју нијесу могла подјејствовати ни писма њене кћери Евдоксије, ни зета Валентијана III-г ни браће му: Валеријана и Олибрија, који је доцније био император западни; ни сањети папе Лава Великога, нити пак напори знамените игуманије Васе, која је подигла неколика женска манастира. Тада цар Маркијан пошаље знатан дио војске, и нареди да ухвате Теодосија, и да га жива преда њ доведу. Неколико сукоба буде међу војском царском и присталицама Евдоксијиним. Теодосије уграби те утече и нађе уточишта код Синајскијех пустињака. Јувеналије овога пута буде примљен Јерусалим са усклицима. Да би прекинуо јерес, Јувеналије као патријарх сазове мјесни сабор, на који су дошли сви епископи, који су присуствовали на халкидонском сабору. Они на сабору ријеше да дигну све епископе, које је поставио Теодосије, те ушљед тога напишу окружницу свијем настојатељима и монасима. Баш кад сабор хоћаше да се разилази, добију писмо од цара Маркијана, у ком их цар опомиње и јавља им, да је Теодосије, дознавши да су монаси добили наредбу да га издаду, утекао и сакрио се дубље у пустињу, због тога их опомињаше да добро пазе, да се не гдје год ће појави, и да предупреду народ од његовијех присталица: подржавају Евдокијом његов повратак био би још опаснији.

Јерес је трајала још три године, јер осим св. Јевтимија, Теоктиста, Герасима и Геласија са још неколико настојатеља, и већи дио монаха, који су живјели у Јерусалиму наставили су своје упорство и приврженост к јереси и нијесу признавали Јувеналија; а гонења, којијема су они подвргавани због привржености к Теодосију, још су их већма утврђавала, да и даље остану упорни у својој заблуди и јереси.

Жалости и несреће, које су постигле једна за другом Евдокију, као: убиство њезина зета Валентијана III-г, ступање у брак његове удовице са убицом мужа, поплава њом дозванијех Вандала, разрушење Рима, и на пошљетку плијен њезине кћери, са двије унукe, које су поведене заједно са другијем плијеном у Африку, гдје је једна била силом вјенчана за сина Гензерихова, све то заједно најпослије саломе упорност духа Евдокијина. У овоме злу она увиди казну и прст Божи, и због тога пошаље ђаконa Анастасија, да пита Св. Симеона Столпника, шта јој треба радити, да би Бога умилостивила. Св. Симеон

јој одговори: Зашто шиљеш на тако удаљени извор, кад у твојој близини има много бистрији и бољи! Слушај савјете Јевтимијеве и бићеш спасена.“

Евдокија тада нареди, те се на једном брежуљку подигне висока кула, у којој је она чекала св. Јевтимија, по којег је послала, да га траже у пустињи Руви. Јевтимије дође код Евдокије и утјеша је. Пошто ју је најприје увјерно, да је у заблуди, и да је пала у јерес, онда је обрати у православље. Много монаха, у ком броју је био и архимандрит Елпидије, учине по примјеру Евдокијину. Оваки поступак Елпидијев изазва смутњу међу његовим калуђерима, и два од њих, Роман и Маркијан, подржавани Геронтијем оставе манастир и подигну нове манастире: Маркијан близу Витлејема, а Роман у дубљини пустиње на каменитом бријегу Текојскога потока.

Да би умилостивила Бога за своју дуготрајну и упорну заблуду, Евдокија ограда велику пространу базилику на мјесту, мученички ће је пао св. архиђакон Стеван. Ова базилика била је и виша и богатија од базилике на гробници Господњој, те је подигао још цар Константин. Што се тиче архитектуре била је исто као и Константинова, јер још није био ушао обичај, да се сводови граде. Базилика је била од три одјељења, од којих средње и најпросраније, освијетљено полукруглијем прозорима, одвајало се редовима коринтских колона од два крајња одјељења, а полукруглијем иконостасом од абсиде, што је сачињавало олтар. Углађени таван од кедрова дрвета био је живописан по златноме пољу, а у подземном одјељењу налазила се гробница св. Стефана. За вријеме овога грађења Евдокија је често пута посјеђавала своју високу кулу, гдје се састајала са св. Јевтимијем. При оваком једном састанку св. Јевтимије предупреди Евдокију, да се спреми за смрт, и она без икаква сажалења дозна, да је њеном животу, тако сјајном и величанственом у почетку, а плачевном и тужном при свршетку, већ примакао се крај. Она похита да се што прије освети храм и направи у њему за себе гробницу, и позове св. Јевтимија са његовијем монасима, да служе молебан, што је и испунио св. старац. Одмах на неколика дана за овим Евдокија тихо и мирно умре, и патријарх Анастасије, који је замијенио Јувеналија, погребне њезино тијело у назначеном њом мјесту.

Одмах иза овијех догађаја престави се и св. Јевтимије. Петријарх Анастасије нареди ђакону Фиду, да ограда напред лавре једну усипалницу, која ће бити достојна великога старца. Ђакон Фид подигне и раздијели ову усипалницу на три

одјељења: средње за св. Јевтимија, а два крајња за настојатеље и монахе, који доврше овај земни живот у близини његовој, да заједно очекују страшни суд. Анастасије украси средње одјељење сребрним чашама и решеткама, и сам је положио у њу св. Старца, и отвор гробнице затворио мермерном плочом. Убрзо иза св. Јевтимија умре и св. Герасим у свом манастиру.

Патријарх Анастасије остао је без својих савјетника баш у оно вријеме, кад је јерес изнова почела да узнемирује Палестину. Василиск подигне се противу цара Зенона и овлада за неко вријеме престолом, и изда указ противу Халкидонскога сабора, и затраживаше, да се свак покори томе указу. Тај неочекивани преврат побуди из нова наду у приврженика — још многобројних — Теодосијевих. Они са својим вођама, Романом и Маркијаном, дођу у Јерусалим. Овђе се к њима придружи Геронтије — настојатељ манастира Меланије Млађе, архимандрит Лазар — замјеник Елпидијев, и Илија, и сви заједно затраже од патријарха да потпише и пристане на указ Василиска. Но пошто патријарх то не хтједе учинити, тада монаси, предвођени Геронтијем дадну се грабежу и убиству кроз Јерусалим и обнове прва страшна разбојништва Теодосијева времена. Патријарх Анастасије умре за вријеме тих смутња, а његов напљедник Мартирије, чим је Зеном проћерао Василиска, пошаље ђакон Фида у Константинопољ. Таков Фид претрпи на путу стражну буру и бродолом, и у сред најжешће буре јави му се св. Јевтимије и нареди му, да се одмах поврати у Јерусалим, говорећи му, да ће све мутње убрзо престати, а уз то му нареди, да подигне манастир, гдје је његова лавра.

Оба пророчанства убрзо се испуне. Маркијан скупи у свом витлејемском манастиру све монахе — Евтихијане, и почне им говорити: „Браћо, бојите ли се, да мјесто правога пута не узмемо погрешни, и да не паднемо у јерес; „ум је људски слаб,“ говори св. писмо, и због тога оставимо борбу, а да бацимо коцку међу нама и епископима, па на чију страну остане“. Приједлог је био усвојен, и коцка пале на страну епископа. Геронтије и Роман нијесу се хтјели покорити томе приједлогу, а остали калуђери, договорени Маркијаном пођу у Јерусалим, и изјаве жељу, да су се готови покорити патријарху, који их и прими са раширенијем рукама. Гомила свјетине ражљути се на Геронтија и проћерају га из његова јерусалимскога манастира, и онда пођу, те разоре манастир Романов, код Текојскијех клисура, а сад Роман утече пут Елефтериопоља и настани се у једном манастиру Акефаличком, у ком је доцније постао настојатељем.

Испунило се и друго предсказање св. Јевтимија. Патријарх Мартирије нареди Ђакону Фиду да испуни наредбу св. Старца. Лаврске ћелије биле су разасуте по површини равнога бријега, обронку Јерихонскијех и Фаранскијех брда, и био је онојасан жуборнијем потоком, одакле се отварао пространи поглед на Енгодијску и Јорданску пустињу. Наврх тога бријега, около усипалнице св. Јевтимија, Ђакон Фид подигне ћелије, трпезарију, цркву и једну високу кулу, која је надвисила цијело мјесто, и изгледала је као да стражи над пустињом. Све ове зграде биле су ограђене великијем дебелијем ѕидом. Јерусалимски патријарх освештао је ове грађевине, а дворски престо био је награда оснивачу.

Десет година послје смрти царице Евдокије дође у Јерусалим њезина унука, која је носила њезино име, и коју су Вандали заробили у Риму и повели у Картагену. Тамо је она насилно удата за сина Гензирихова, окорелога аријанца, и послје шеснаест година њена супружанства, због увреде, коју су аријанци чињели православнијема, те су међу њима живјели, она се ријешила да бјежи, што благодарећи својему вјерноме слуги и успије. Она по примјеру своје бабе ријешила се да тражи уточиште у Јерусалиму. Но изнурена дугијем несрећама и тешкијем путовањем, чим дође у Јерусалим, послје мало дана и умре, препоручивши својата вјерност слугу патријарху. Патријарх је упокојио до њезине бабе, а до прогласе Персијанаца обје ове жене од царске породице мирно су почивале једна уз другу, као видљиви знак свјетске сујете и грке таштине земаљског величанства.

(Наставиће се).

***

ЗАСЕЛАК И ОСТРВО ЖАЊИЦЕ ЛУШТИЧКОГА ПОЛУОСТРВА.

При западном крају Луштичкога полуострва обала се увија; међу бријегом Стрмцем и дебелим Ртом има тамо жало, које зову Жањицама: заселак су девет домова, гдје живи само једна породица.

Ту је данас храм Св. Јована Претече, који се подиже 1885. на развалама старинскога храма Св. Јована.

Основни јужни и сјеверни зидови старинскога храма још се разазнају, а открили су се и темељни зидови pročеља, на којима стоји pročеље данашње цркве.

Пок. монах Костовић донио је, како казују, из Цариграда, цртеж старинскога храма негђе око 1860. г. Чудновато је то, гдје је цртеж нађен у Цариграду, али се он у много чем збиља подударало са основним распоредом црквеним. Бар тако казују, који су гледали темеље.

Судећи по цртежу, била је ту василика бизантијскога стила. Храмина је на три брода подијељена, а томе тројноме построју одговарају три полукружне апсиде на зачељу.

Средња трећина сјевернога и јужнога платна иступа из линије за дебљину платна, творећи тијем у нутарњем простору цркве уложине (ниџије), које су ваљда служиле за пијевнице.

Црква је имала зидан иконостас.

Четверокути, који означају мјеста гдје су били ступови, биће тек подзида за ступове обла струка.

Разабира се по основи, да је изваница цркве врло живахан облик имала. Свага споменуто иступање двају уздужних платна чини лијеп ефекат; у њима пошто истичу они по све ориџинални четворокути рошави на цијелој основи.

Црква је имала троја врата, за сваки брод једна врата. Испред цркве био је притвор

Оволико се даје изводити из основнога цртежа.

Што се општега облика храма тиче, то судимо (по облику уздужних платна), да се троброди распоред није споља видио, него да је цијела црква прекривена била једним седластим кровом. Томе седластOME крову одговарају просте ластовице на pročељу и зачељу.

По недостатку пиластара (по сјеверноме и јужноме зиду), који би стојали напрам појединих ступова — изводимо, да црква није била засвођена. Према томе биће да је имала дрвену хоризонталну таваницу.

Уложине (пијевнице) на сјеверној и јужној страни имале су за цијело озго прост зидан облук.

Леане на изваници цркве морале су бити спојене полукружним облацима.

За посвијет црквенога простора мора да је било прозорâ, а то један свакако у средњој апсиди; у уздужним платнима

пак по сриједи уложина, затим између првога и другога ступа пред иконостасом. Прозори малени, они по странама (платнима) по свој прилици четверокута облика

Црква с овако китњастом основом, на српској земљи, тешко да је старија од друге половине XIV. вијека

Црква је била попођена мозајиком, од којег се до данас сачуваше поједини комади: нашао се и гдје који архитектурни уломак. Има и комад големе плоче, дуг 50 см, и толико широк, дебео 34 см, на коме је резан крупним словима већ осакаћен латински натпис:

A E L I O
...VRELOCOM...
...MODOIP...
..CAESARISTÆN..
.....

У близини Жањичкога засеока диже се малено острво Жањице, гдје у љутој хриди расту сомина и лопарина. Јужно-источно остаје му малиско полуострво Арза или ти Арца (Punta d' Arza,¹⁾ поданак Дебелог Рта, налик лемеша, а западно Оптри Рт (Punta d' Ostro) и острво Мамула (Scoglio Rondoni:) Све троје данас тврђаве, начичкане топовима.

Острво је опасно бедемима, који су високи наголо до 5 м. и дебели 70 см, а у средњем растојању од морске обале за какових 15 м. Тако високи бедеми штитили су острво од бијесних валова јужнога вјетра.

На јужно-западној страни острва има обла кула, која је некада служила као вјетрни млин, висока око 8 м., с пријечником од 5 м., с многобројним никијама, с вратима на средини њеној, на која се узлазаше степеницама, које се од чести до данас сачуваше, и су два прозорчића, једним још сачуваним, а другим порушеним; кров је порушен, али неки црепови преосташе до данас.

На западној страни острва, од куле почињући има управан зид дуг 7 м., који пак прелази у неправилно полукружан зид дуг 4 м., а затим се опет наставља доста управним смјером за 11—12 м.

И на сјеверној страни има управан зид, дуг 19 м., који се састаје са предреченим видом западне стране од 11—12 м., тво-

1) Овдје ћемо забиљежити, да се на Арзи, код данашњег војничкога нишана, по случају находило ћуца (урна) високих 1—2 ш, а у њима људских костију, обоцаца и т. д.

рећи споља прави угао, у коме је онај зденац, који не пресише никада, а даје сланотином.

Са југа опет, почињући од куле, има зид дуг 13 м., који иде управним смјером, док се затим свија у облику полумјесеца, за 25 м., у дуљини. Овај зид је висок гдје 3, гдје 4—5 м., а дебео чак до 1 м.

С источне стране, при самој обали, имају управни зидови неке зграде, који су данас дуги: по једној страни до 2·50 м., по другој 1·50 м., а међу њима остаци свода, који је имао бити висок 1·50—2 м. Грађевина састојаше од големог и ситног, али грубо пореданог камена, што су морски валови добрим дијелом испрали. Неколико корака јужније има управан зид, који свршава такође при морској обали: дуг 4 м. висок 1·50 м. дебео 70 см. А подаље је, половином у шипрагу лопарине (*Agave americana*) зид, који је дуг 14 м. те спајајући се са сјеверним и јужним зидовима, затвара острво, остајући му по средини — улазна враташца.

Унутрашњему простору, који тако опасују зидови, те је дуг око 16 м. а толико и широк, јесу остаци неких грађевина, црквица, вртови и **NACIONALNA**

По десној страни је **CRNEGORIJE** Овак се кроз ходник уђе, раскривена зграда, дуга 6 м. **CRNOJEVIĆ** широка 5 м. **CRNOJEVIĆ** су неколико никија; а по лијевој страни има исто толико велик врт. **CRNOJEVIĆ** Ова је на источној страни острва. Нека дуга зграда била је упоредо прама сјеверноме зиду, а данас је такође раскривена. Имала је бити дуга 10 м. а широка 3·50 м.

Унутрашњем западном дијелу острва има зденац, врло вјешто зидан, са сводом од блиједо-жутих, добро уклачаних опека. Уњ се слијеваше, као што то и данас бива, вода кишница са црквенога крова. Зденац је дубок до 3 м. и толико широк.

У средини унутрашњег простора диже се малена црква, намијењена Богородичину Ваведењу. Дуга је 3·50 м. широка 4 м. висока 3 м. Има малену, полукружну апсиду, и мали звоник на преслицу с једним окном, у којему виси малено звоно.

Црквица је засвођена. Олтар је смјештен у апсиду. У олтару су и двије паџеге, као проскомидија и ђаконикон. У новије доба црквица је лијепо поплочана, а има и три старинске иконе, и три нове иконе: све прилози манастира Савинскога и његових калуђера.

На прочељноме зиду имају двије консоле. Под консолама види се као забат, остаци од црепова, што је имао бити кров тријема пред црквом, гдје се још опажа и темељни му зид.

Црква и манастир потичу из старог српскога доба, а под владом Млетачком бијаху опушћени.

Отада црквица је стојала растворена. Прије шездесет година нађоше рибари у морскоме дну малену, изврсно израђену сребрну чашу, коју други послје претопише, да добију сребро за ново кандило.

Све до 1880 г., кад но је црквица поправљена, снабђена најпречим потребама и на ново освећена, многи находеше насладу, биљежећи своја имена и сликајући којешта по зидовима црквеним и по онима у олтару, а тиме их грдно измрчише.

Исто тако и слике на лијепу (affreschi) превучене су бојом и навлаш нагрђене.

Тим начином биће нестало и оних гробница, којима се попледњи трагови разазнају на сјеверној страни острва између зида и обале.

Читава је црквица била живописана: унутрашњи зидови и сводови и олтар, а с поља такође олтарска апсида, пак и прочеље.

По странама унутрашњих зидова било је по шест свститељских ликова великога формата, а по више њих толико их маленога, округлога формата, што се наставља и на своду. Ту се још разазнају поједина ћирилска слова модре боје:

И П Р Г . . П . . Л Я . . Н . . Г Д Ђ . . . . . Г Я . . Г . П . . . . . Л Я . . П . . Г . .

А у олтару — по више св. трапезе: . П К И , а на једном светитељском катуру при просхомидији:

Г . О . Н .

Како је понестало црквенога тријема, тако је угицајем влаге понајвише пострадао живопис на прочељном зиду. Но опет још се разазнају светитељске главе са златним катурима. Ту се, по лијевој страни опажају ћирилска слова:

.. Я Р И К Р . . Н Ж И . .

Знаменит је живопис на спољној чести олтарске апсиде. Она је бојадисана на четвртаста црвена и жута поља, која, у колико су сачувана, сва су исписана (резана) у свима смјеровима, што изгледа као год и хијероглифи, и отешчава до чуда читање и разумијевање. Ријечи су наголо грчке и српске (ћирилске,) а имају и неке талијанске новијега времена, урезиване длијетом или ножићем.

Печат Жањичкога манастира храни се данас у ризници манастира Савине. Он је од туча, с дршком високим 7 см. а с пријечником од 39 мм. На лицу је резан модел црквица, на истоку јој сунце, на западу полумјесец, а у наоколо натпис:

† печать манастира жаница храма введе́нiа прѣстыа вѣцы

У народу живи предање о овоме манастиру. О калуђерима причају: да их је било тек неколико, да су пригодама послуживали цркву Св. Николе парохије Радованићке, бивали потпомагани од краљева босанских, и да их је нестало, у које је манастир запустио, негђе о измаку XVI. вијека и т. д. А о икони, која је била смјештена у сриједу олтарскога зида, казују, да су је незнани људи у три пута преносили у Оребић полуострва Пељешкога, одакле се два пута враћала, док је трећи пут — прије деведесет година — онамо коначно пренијене и заковаше, и није се већ враћала. ²⁾

Народ се окупља на овоме острву два пута преко године: о празнику Ваведења и Ризе Богородице. Црквицу послужује парох Радованићки, а око њеног подржавања брине се с особитим маром Косто Бабовић, честити старина засеока Жањица.

О овој црквици има података у „Шематизму Бок.-Дубр.-Спич. Епархије“ за г. 1881—82—83.

CRNOJEVIĆ ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

М. Ц.

***

БЕСЈЕДА НА БЛАГОВИЈЕСТИ,

Говорена потписатим у Ман. Морачком 25, марта 1895 год.

... Сынъ Божій Сынъ Дѣвы
бываеъ Гавриль благодать бла-
говѣствуетъ... — (Благ. тропар.)

Благочестиви Хришћани!

Слово Божје препуно је надприродне Божанске истине и премудрости, које је дато роду човјечанском, а први почетци његови дати су човјечанству преко највећег човјека староза-

2.... Conserva (il tempietto della Vergine Assunta di Sabioncello) oggidi una bella tavola rappresentante la Vergine Assunta. La Madonna degli Angeli dipinta da ignota mano sopra una tavola di piccola dimensione, è tenuta in grandissima venerazione. La fama popolare vuole fosse ivi portata miracolosamente dalle onde; Una memoria però ricorda il suo trasferimento dalla chiesa di Zogniza poco distante dal Porto Rose per mano d' un navigante, il quale, sfuggito più volte alle tempeste per sua intercessione, se la trafugò in patria (Storia dei Frati Minori. P. Donato Fabianich. Zara, 1864. V. II. p. 221—222)

вјетног, светога пророка Мојсија, који први, надахнут духом Божије премудрости, пружи човјечанству овај свети небески дар — први је он коме паде у дио, да најбоље и савршено разумије до њега непознату тајну, која је била само једином Богу позната, а то је како је Бог ову васељену створио. То је, браћо, велика тајна, али је милостиви Бог благоволио открити свом великом угоднику Мојсију. И Мојсије први, по вољи Божијој, објелодани како је и да је свемогући Бог свијет овај створио и у њему човјека, а на небу чисте духове — анђеле; Мојсеј први научи човјска, да позна свога створитеља; он га научи, како Бога ваља поштовати и Њему служити. Истина, било је и прије Мојсија Богу угодних људи, али Он је од свију њих највећи у сваком погледу, за то се и назива Боговидцем, који је био достајан, да му сам Господ Бог открије и даде у његову руку старозавјетни закон и открије тајну да без Бога: ничтоже бысть еже бысть (Јована а. г.).

У првој књизи св. Писма божански битописац јасно и чисто објелоданио је: како и за колико је времена Бог овај свијет и најпослије у њему човјека створио, као врхунац свију земних створења. Описујући створење свијета, он за све остало вели, да Бог: *В. В. Ф. С. Р. Е. К. А.* и быша и той повелъ и и создаша сѧ, *С. Р. Н. В. А. С. О. Ф. Е. К. А. Д. У. Р. Е. Д. И.* тако, него износи по танко промисао Божију о човјечанству, — т. ј. да га је Бог особитом промишљу створио и бесмртном душом оживио, у којој је и свој образ и подобље оличио. (Быт. к. љ.) Даље Мојсије говори, да није Бог допустио, да буде човјек један сам, с тога се Бог милостиво склања, те од првог човјека узима ребро и од њега створи човјеку друга — жену (Быт. а. кљ. *) па како је Бог о првим људима особиту бригу водио, те и прекрасни рај за њих створио (Быт. к. љ.), те их у њему населио, да сретно и задовољно живе и да га чувају и обдјелавају. Бог се у рају са првим људима лицем к лицу разговарао и са њима свој завјет учинио: да чувају Његову заповијед и, ако је сачувају, да ће бити вјечно живи и сретни, а преступе ли је, биће из раја изагнати и смрћу кажњени (Быт. к. љ.). Први људи живјели су у прекрасном рају мирно, сретно и задовољно — обучени сјајном свјетлошћу; били су блажени и бесмртни. Но та њихева срећа и блаженство, као што ништа људско постојано није, не би за дуго; јер први људи посташе славољубиви, те их проклети сатана превари и навуче, те божију заповијед преступише.

*) Быт. а. к в.

Чим су први људи преступили свету Божију заповијед, њих постигне праведна казна Божија, и Бог их изагна из раја сваке сладости на земљу, која већ бијаше усљед њихове погрешке изгубила сва безазлена својства (Быт. ̑. ̑̑.) и „туште зуба изоштрила.“ — А што је горе од горега, за јаднога човјека, Бог праве људе осуди на смрт (Быт. ̑. з̑.) И тако смрћу првих људи уђе смрт у цијели људски род.

Са погрешком првих људи преломио се је онај први завјет између Бога и људи и тим су се порушили до тадашњи лијепи одношаји Бога према људима, те пред првим људима и њиховим потомством, док су год у тијелу, рајска врата на свагда су се затворила. Ријечију, толико је велика погрешка првих људи, да су њом на себи и свој род навукли велики и праведни гњијев Божији, усљед кога за мало што Божја милост не остави људе. Али Бог, који је вјечно благ, а вјечно милостив, не шће крајње заборавити човјека — то најмилије његово створење, него загрија његову ојађелу душу обећањем, када проклињаше лукаву змију овим ријечима: И вражду положу между тобою и между женою, и между съменемъ твоимъ и между съменемъ той... (Быт. ̑. в̑.) које и не значе друго, него да ће се од потомства жнине родити избавитељ људи, који ће лукаву змију т. ј. нечистог пакленог врага сатријети и силу његову уништити, а пред људском душом рајска опет врата отворити, а човјека опет на прво достојанство, за које га Бог и створио, узвисити.

Но да ли се то Божје обећање испунило, још за живота првих људи? Не на жалост њихову и њихова рода за пуних 5008. год. по створењу свијета. А то је, браћо, оно дуго и предуго вријеме, у ком је род људски претрпио све муке и несреће и свако понижење, лутајући по типинама неизбројних заблуда; по раскреницама јада и по валовима грехова, који су га бацали у крајњу нискост — чак и толику — ниже бесловесне животиње, тако, да у мјесто што би се молио створитељу своме и жртве му приносио, а људство почињаше различним животињама и мртвим тјелесима; — такве ниске предмете обожаваше и различне им жртве приносаше, па чак и толике, да пред њима ни своју крв не жаљаже — крв своје ћеце рођене, коју кољаше и на ниске жртвенике заблуђело људство спаљиваше, не знајући ни чему ни коме, — али тим јаду своме лијека тражаше. И тако у току другог поменутог времена, људски род претрпио је све несреће и до дна искапио грку и прегрку

чашу свију невоља: туге, жалости, суза вапаја, ужаса, понижења и очајања

У таквом времену — дугом и жалосном, као што рекох, претрпιο је људски род онолико јада, које нико нити је био, нити ће бити кадар избројити. Но милост Божија, да не би човјечанство крајње пропало и утрло се са лица земље, од избранога народа Израилјевог дава му је избранике своје свете пророке, који су људскоме роду улијевали наду и образовали му вјеру, да не клоне духом, јер говораху они, да ће се испунити Божије обећање и родиће се Месија-Избавитељ, који ће људски род избавити од првороднога гријеха и неизбројених зала, којима се човјечанство урезало било. И баш у оно вријеме када људски род бијаше највише тугом и очајањем и насиљем ђавола и њихових слуга невидљивих дошао до крајње пропасти, јавља се над свијетом небеска свјетлост у виду неисказане Божије милости: јер баш на данашњи дан прије 1896. година Бог шаље свог небесног војводу Архистратига Гаврила на земљу да:... „Благодать благовѣствуетъ.“... И то: Оној чистој, светој, најчистијој човјечанској души — Богом одабраној Дјевици, најсветијем њивоту, којег је сам Бог за своје деветомјесечно обиталиште, између свега човјечанства одабрао — не по земаљској сили, ни власти, ни слави, ни величини, већ по њеној скромности, уљудности, оданости Богу и његовом светом закону; по љубави, коју је носила и њивила у срцу своме ради спасења људскога рода. А то је била Божија Отроковица: преблагословена, пресвета, пречиста и чиста Дјева Марија, која је тада била у граду Назарету, мјесту забаченом и презреном.

У Назарету чуле су се први пут ријечи необичног посланика: да је дошао час људскога спасења у ријечима, којима је поздравио пречисту Богородицу: „*Радуј се благодатна Господ је с тобом,*“ јер је тебе сам Господ Бог одабрао да будеш мајком његовога предвјечног Сина, а спаситеља човјечанског.

Ова блага вијест небесног Аранђела учинила је, те је наша света мати црква овај дан данашњи уврстила и признала као највећим светим и свијетлим и назвала га по ријечима, радосном гласу: **Благовијести**, и установила, да га славимо сваке године, као и у истини свети дан, у ком се над људима јавила највећа Божја милост и његова љубав, јер овог дана: Син Божији постаде сином дјевиним — сином човјечанским и то је:... „начало спасенія нашего главизна и еже отъ вѣка таинства явленіе.“

По вољи Божјој ваплоћење Сина Божјег било је овог мјесеца; овог и истог мјесеца почела су Његова страдања и све муке крстном смрћу свршене. Ово је Богом благословено вријеме, у ком је извршено над људима Божје обећање и свим праведним ујамчено вјечно спасење, — с тога срцем и душом подигнимо славу Богу Спаситељу нашем: благовјествуј земље радостъ велию, хвалите небеса Божјю славу (пр. Благ.)

Да, благочестиви, дан је овај почетак спасења нашег, дан од Бога благословени; дан у ком су се извршила два највећа чуда, јер се у њему догодило оно, што прије није нигда, нити ће послѣје такође нигда: Исус Христос постаде човјеком, а не престаде бити Богом, а пресвета Богородица постаде мајком, а не престаде бити вјечно пресветом дјевојком. Ово је нашем ограниченом разуму немогуће разумјети, али обазримо се: јер је људско све немогуће, а Богу јесте све могуће. А чујте, што о овом чуду прије истог на 700 година говори св. прор. Исаије: ... Се дѣва въ чревъ зачнетъ и родитъ Сына и наречешѣ ими ему Емануилъ (Ис. љ. д. і.). Види се и јасно разумије дакле: да Богом надихнути Исаије у овим ријечима вели и тврди: да ће Богородица као дјевојка зачети и дјевојком родити сина Божјег — Богочовјека и по порођају остати вјечно дјевојком. А у ријечи самој: Емануилъ значај је Богочовјек или Бог у људском тијелу. Премудри Соломон за прѣцисту Богородицу вели, да је она без икакве погрѣшке: И порока нѣсть въ тебѣ (цвс. цвс. д. њ.).

Неиспитне и непостижне су тајне Божје премудрости, па и сами анђели Божји не могу у њих провиђати, а како ћемо ми? Нама не остаје друго него да чинимо оно, што нам дужност наша као православним хришћанима налаже: да наш радознали и ограничени разум покоримо нашој светој вјери са онаквом скромношћу пред Богом, као преблагословена Богородица, када јој је благовјестио Аранђел Гаврил: „*Ти ћеш родити Сина и наћети му име Исус.*“ А Она, покоривши се скромно вољи Божјој, одговори: се раба Господња: бди мнѣ по глаголѣ твоємѣ. (Лвкѣ љ. љ. њ.); да вјерујемо, да је преблаг и господ наш Исус Христос примио тијело наше на себе — али и по том остао је савршени Бог и савршени човјек, чијом смо крвљу спасени; а овај дан, свету успомену нашега спасења свагда да славимо и светкујемо, као дан опште радости хришћанске, коју треба свагда на срцу и души да имамо са највећом благодарношћу Богу спаситељу нашем за Његову милост и љубав, коју нам

је даровао, јер се је милостиво склонио, те нас је крвљу својом откупио.

Но, браћо, овај свијетли празник, празник је опште хришћанске радости, јер је донио срећу и спасење, а нама Србима — Црногорцима баш прије 7. година на овај дан милошћу, правдом и љубављу својом Наш милостиви Господар обасјао нас је оном радошћу и земном, правдом која све сретне народе краси, јер је благоволио својим највећим потписом и Указом даровати Општи Имовински Законик, којим нам је наша имовинска безбједност у сваком погледу заштићена, те нам се данас не суди по памети и интересу, него по правди и правници, „богатоме као сиромашу, сиромашу као богатоме.“ За то смо дужни свагда молити Бога за здравље и дуги живот нашега Господара, да Му Бог испуни све Његове родољубне жеље за срећу нашу..... И да Га на томе путу руководи свемоћна правда Божја и Његово окриље, под којим Ти, небески Оче, сачувај Га са цијелим Његовим Височанственим Домом.

Наша света дужност хришћанска још нам налаже да држимо на ум и да се сјећамо погрешке првих људи, те ће сјећајући се да знамо е ћемо умријети, па да се чувамо у сваком трепутку, да не учинимо ништа, што је светој вољи Божјој противно; и од тога ћемо се сачувати, ако нам буде на уму била свагда: скромност, побожност, браћо љубље и да смо свагда понизни у сваком свом дјелу пред Богом и светим Његовим законом. А за ово имамо свети примјер: пресвету Матер Богородицу и самога Христа Спаситеља, који је за нас рођен, страдао и умро и паклену силу саломио и славно васкрсао; за то треба да смо Му вјечно благодарни, а бићемо само онда, ако се будемо чували да ништа противу свете воље Божје не чинимо, јер, когод ради противу Божје воље, за тога је залуду, јер од њега далеко спасење стоји. А ми не знамо, када ћемо умријети, ни када ће Судија доћи, за то треба да смо свагда спремни стати пред пријестолом славе, чија слава чека по смрти сваког праведника. С тога смо дужни, браћо, свагда имати на уму — у души нашој пресвету Богородицу, вјечну нашу пред Богом заштитницу и молити Јој се, да наше молитве Сину своме и Богу нашему принесе и својим покровом нас закрили, како би смо радили и чинили само оно, што је светој вољи Божјој угодно. Амин.

Видак Отовић, свјештеник.

Ц В Ј Е Т Н И К   Д У Х О В Н И.

Познавање самога себе.

Афоризми.

(Наставак.)

Најтруднији посао, а најкорисније знање, то је познати самога себе.

Онај је прави зналац, који познаје самога себе (Ава Пимен.)

Душа је наша као каква проста соба, у којој нам се чини да је чист ваздух, но, чим дођу кроз прозор сунчани зраци, онда видиш читаве милионе частица прашине. Исто тако, кад пустиш у себе зрак самопознавања, наћи ћеш доста душевне прашине.

Најлакше је себе преварити (Св. Григорије Богослов.)

Као год што са високога брда не можеш да опазиш у дубодолинама ситне ствари, исто тако онај, што о себи високо мисли, не може да види своје недостатке.

Старај се, да познаш самога себе, и онда ћеш много знати (Св. Тихон Задонски.)

Ко се удостојио да позна самога себе, тај је више достојанство добио, него онај, који је видио и познао саме анђеле (Св. Исак Сириј.)

Мнозина се старају да дознаду, што се ради по разнијем странама свијета, али се не старају да дознаду оно, што се збива у њиховој души (Св. Тихон Задонски.)

Погријешити, то је својство човјека, а познати своје гријехове, то је својство паметнога човјека.

Први је знак мудрости познати своје погрешке.

Познати себе и своје гријехове, то је почетак спасења; јер ко види своју сиромаштину, он ће се трудити, да јој стане на пут (Св. Тих. Задонски.)

Ко позна своје гријехове и пороке, тај је на по пута од спасења; а ко их није познао, тај није још почео ни поста ни молитве.

Ко себе као што треба познаје, тај о себи не мисли високо и не мисли о похвали другијех (Тома Кемпејски.)

Онај најбоље познаје себе, који себе не рачуна за великога (Златоуст.)

Ко себе рачуна, да је он тобож нешто, он је збиља, у самој ствари ништа.

Што више рачунаш да си праведан, тим си све више грешан.

Ако хоћеш да познаш Бога, онда најприје познај самога себе (Ава Евагрије.)

Ако хоћеш да си добар, онда се најприје увјери, да си зао (Епиктет.)

„Ја сам сваки дан био себи и тужилац и судија“ (Цицерон.)

Немој прије заспати, него испиташ себе за сва твоја зла дјела (Златоуст.)

Побједа над самијем собом.

Нема славније побједи, него побједити самога себе (Св. Тихон Задонски.)

Предивна је побједа, коју човјек одржи над самијем собом.

Нема у свијету вишега побједитеља од онога, који побједи себе и господари над својим страстима (Св. Тихон Задонски.)

Ко је умιο одржати побједу над самијем собом, т. ј. над својијем страстима и обуздати их, тај је одржао највишу побједу на свијету.

Ако је лијепо и пријатно кад одржиш побједу над непријатељем, онда је још љепше и пријатније кад одржиш побједу над самијем собом.

Мудри људи диве се ономе, који побјеђује и освоји царства и народе, али они држе вишим и силнијим онога, који себе побједи.

Много је лакше одржати побједу над спољашњим непријатељем, него ли над својим страстима.

Човјек нема вишега непријатеља од самога сабе (Св. Марк. Подвижник.)

Многи су заповједали градовима и народима, али их је мало, који су себи заповједали (Амвросије Рандју.)

Ако самога себе побједиш, онда ћеш лако свакога побједити (Тома Кемпејски.)

Начелник је само онај, који влада над самијем собом и душу и тијело покорава под свој разум (Ава Таласије.)

Ко живи у миру са самијем собом, тај ће наћи радости и љубави гдје год дође (Карамзин.)

Немој се надати, да ћеш добити царство небесно, ако не будиш цар над својијем страстима (Св. Димит. Ростовски.)

Савјест.

Благо томе, ко има мирну савјест „имао се рашта и родити.“ (Цр.)
У свему твоме животу нека ти буде глас савјести оно, што је свијетлиник у мрачној соби и у тами без свијеће, и у животу без савјести, значи у мраку довијек бити (Цр.)

„Свак нека ме хули, само савјест кад ме не хули — добро сам“ (Св. Тихон Задонски.)

Праведни судија твојих дјела то је твоја савјест (Цр.)

Савјест је прави учитељ, и ко је слуша неће се спотакнути (Ава Таласије.)

Кад је човјеку будна савјест, онда му је она највјернији стражар противу свакога порока (П. Ј. Толмачев.)

Боље ти је изабрати смрт, него ли сагријешити противу своје савјести (Св. Тихон Задонски.)

Чувај се, не доведи себе до тога, да те твоја савјест осуђује (Ава Агатон.)

Боље ти је, кад те твоја чиста савјест хвали, па макар те вас свијет кудио, него кад те савјест куди, па те и вас свијет хвалио (Св. Тихон Задонски.)

Права ти је част и хвала онда, кад те савјест хвали.

Ако желиш, да имаш вјечитога вођу и правога учитеља, онда слушај глас савјести, јер она никад неће одобрити оно, што не ваља (Св. Марко Подвижник.)

Никога се немој бојати тако, као самога себе, јер у теби живи прави судија — савјест, чији је глас за нас много важнији, него одобравање свега свијета.

Боље је, да ти је тијело у ранама, него ли да савјест гријехом раниш; лакше је трпјети ударце по тијелу, него ли кад те савјест удара грижњом изнутра; боље је и лакше све спољне биједи сносити, него ли једну једиту унутрашњу биједу — немир савјести. (Св. Тихон Задонски.)

Нема жешћега мучитеља од зле савјести (Св. Тихон Задонски.)

Савјест — то је праведни, истинити домаћи судија. Преступник по који пут може да избјежи лудеки суд, али не може никад и ниће утећи од суда своје савјести (Св. Григорије Богослов.)

Три су суда: суд људски, суд домаћи — савјест и суд Божији. Као што је немогуће утећи од суда Божијега, тако је немогуће — рано или позно утећи од суда домаћега — савјести, па и ако више пута утече се од суда људскога.

Само оне не осуђује савјест, који су постигли врхунац добра, или зла (Ава Таласије.)

Покварена савјест — неправедни судија (Ава Евагрије.)

Тешко томе, ко се више склања на страну ласкавијех гласова својијех порока, а не слуша глас своје савјести, тога тајнога унутрашњега гласа Божијега, који је у нама.

Душа грешника, којега савјест не обличава, то је море, које је на површини тихо, а у његовој дубљини гњијезде се: „гады, имъ же нѣтъ числа.“

(Наставиће се.)

***

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопштава се у изводу.)

Ревизор: Митар Ђурић, учитељ Ријечки.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ
4. Мушка школа у Бару.

Испит 21 јунија трајао $8\frac{1}{2}$ сати.

Школа је од четири разреда.

Уписано у I. р. православнијех 14, римокатолика 9, мухамеданаца 17 ученика; у II. р. православних 8, римокатолика 9 и 7 мухамедански ученика; у III. р. православни 5, римокатолика 10; у IV. р. 5 православних, 2 римокатолика, и 2 мухамеданца. Изашло на испит,

из I. р. 12 православни, 7 римокатолика и 15 мухамеданаца.

из II. р. 8 " 8 " и 6 "

из III. р. 4 " 7 " и — "

из IV. р. 5 " 2 " и 3 "

Неки су изостали због болијести, неки због смрти, а неки због пре-сељења.

У I. р. повтарали 7, у II. р. 1, у III. р. 2 ученика.

Успјех постигнут посебни и укупни у сљедећим предметима и разредама.

	I р. 4	II р. 4	III р. 4	IV р. $4\frac{1}{2}$	врло добар.
Закон Божи					
српски језик	" $3\frac{1}{2}$	" 4	" 4	" $4\frac{1}{2}$	врло добар.
словенско читање	" —	" 3	" $3\frac{1}{2}$	" $3\frac{1}{2}$	више него добар.
рачун	" 4	" 4	" 4	" $4\frac{1}{2}$	врло добар.
геометрија	" —	" —	" 4	" 4	врло добар.
земљопис	" 4	" $4\frac{1}{2}$	" $4\frac{1}{2}$	" 5	више него врло добар.
српска историја	" —	" 5	" 4	" $4\frac{1}{2}$	више него врло добар.

природопис	"	—	"	4 ^{1/2}	"	4	"	4	више него	врло добар.
њег. човј. тијела	"	4	"	5	"	5	"	5	одлично.	
краснопис	"	4	"	4	"	4	"	4	врло добар.	
цртање	"	3 ^{1/2}	"	4	"	4	"	4	врло добар.	
пјевање	"	4 ^{1/2}	"	5	"	4 ^{1/2}	"	5	одлично.	
гимнастика	"	4	"	4	"	4	"	4	врло добар.	
чистоћа	"	—	"	—	"	—	"	4	врло добар.	
дисциплина	"	—	"	—	"	—	"	4	врло добар.	

Сви су предмети по наст. плану у свим разредима израђени у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех постигнут је: у I. р. врло добро, у II. р. више него врло добар, III. р. врло добар, IV. р. више него врло добар.

Ове шк. године рад у школи одпочет је 1 Октобра.

Дневно је рађено зими 5, а лети 6 сати, преко цијеле шк. године 125 дана.

Кад је који учитељ одсуствовао, други га је замјењивао, те тако нијесу ђеца сама остављана у школи.

Родитељски скупови нијесу држани узроком тога, што се ђачки родитељи томе позиву не одазивају.

Добро би било, да се нареди, пошто дође до знања просвјетној власти, да се у будуће редовно родитељски скупови одржавају, те да се што потпуније одговара закону.

Ђеца су извођена у окрдају пута, те су се том приликом занимала у говору о проучавању околине и природе. Ученици су посјеђавали школу добро.

Управљајући учитељ вршио је своју дужност врло добро.

Учитељ I. и II. раз. постављен за привременог учитеља 1884 год., а за сталног 1885 г. Учитељ III. и IV. раз. постављен за привременог учитеља 1885, а за сталног 1887 год.

По испитивању и успјеху увидио сам, да су оба учитеља спремна за учит. дужност и оспособљени подједнако за све разреде, особито учитељ старијих разреда.

У колико сам могао опазити оба учитеља владају се у школи и изван школе врло добро; ушљед чега имају уважења међу народом.

Оба су учитеља врло доброг трудољубија, што им посвједочава њихов постигнути успјех у настави за онако малени број шк. дана. Осим учитељске дужности другог занимања немају. Учитељ I. и II. р. свршио је 3^{1/2} раз. Цетињске полугимназије, а учитељ III. и IV. р. седам разреда Которске гимназије. Значајних погрешака у шк. настави од стране учитеља није било.

Умјесно споразумно њихово међусобно држање и одношење према овдашњем народу заслужује похвалу.

Предавање и учење у школи доста је јасно и разумљиво, што се даје закључити по чистим и разговјетним одговорима ученика. По могућству упућивали су ученике на честите карактере знаменитих лица из прошлости, као из историје и других у истом смислу чланака боучних.

Учитељи су казнили ђену допуштеним казнама; а настојавали су савјетима сваком даном приликом да отклоне међусобне распре ученика.

Учитељ млађих разреда на квартиру је у приватној кући, а учитељ старијих разреда с фамилијом у засебној кући.

Учитељ I. и II. р. изостао је од школе 3 дана по дозволи Гл. Школског Надзорништва, а учитељ III. и IV. р. 12 $\frac{1}{2}$ дана ушљед болијести и по дозволи. Цркву су наизмјенице уредно посјећавали. Сви школски протоколи, од прихода и расхода, као и сви школски акти, налазе се у добром стању. Године 1891 било је прихода 273·75 $\frac{1}{2}$ фиор.

" 1892 " " " 378·47 $\frac{1}{3}$ "

" 1893 " " " 328·70 $\frac{1}{2}$ "

Укупни приход за ове 3 године износи 980·93 $\frac{1}{3}$ фиор.

Расходовано је 1891 и 1892 год. 763·46 фиор.

а 1893 год. 395·50 фиор.

Укупни расход у ове три године износи 1158·96 фиор.

Сувишак потрошени накнађен је од прихода прошлх година. Шк. здање налази се на најнеподеснијем мјесту са свакојег гледишта. Здање не само што се налази на неподесном мјесту, него је и само собом труло, и неуредно, те не вриједи око њега никакве поправке учинити, пошто би то на штету било. С хигијенског педагошког гледишта боље би било затворити је, него у оваквом здању обучавати ђецу. Овдашњи становници, свјеснији важности и захтјева школе, сагласили су се, да идуче године покупе од народа уз дацију 12% за школарину, те да озидају ново шк. здање по плану на мјесту, које би пашла за сходно захтјевима школе просвјетна власт. За чем би требало, да их што прије просвјетна власт потрекне на остварење истог. Училишница I. и II. р. има 156·78 к. м., од чега долази на сваког ђака по 2·38 к. м.; Училишница III. и IV. р. има 107·71 к. м. од чега долази на сваког ђака 4·3 к. мстра.

Учинио сам са м. др. властима, да се све ђачке скамије направе изнова по најновијем систему.

Школа има сва потребна учила за наставу, која се налази у најбољем стању. Школске башче нема.

Све незгоде, које је шк. рад трпио, проуздраковало је овакова шк. здање особито зими, и неподесност мјеста, на којем се налази. Мјесто капетана врши дужности према школи Управ. Финансије Васиљ Дабановић по могућности врло добро; мј. шк. Надзорник Управ. Финансије Васиљ Дабановић врши своју почасну дужност према школи врло уредно. Сва дотична лица вршила су, како треба, према шк. закону своје дужности.

Од акта узео сам са собом: копију испитног исвјештаја, писанке, цртанке и све писмене задатке, копију са инветара шк. ствари, копију од школског љетописа. Глоба није било.

Учитељи имају довољан број спомоћних књига, а списак од њих нијесам спремио.

Примједба. Римокатолички вјероучитељ О. Метод Радић, који је предавао закон Божији и у мушкој и у женској Барској школи, показао је успјех у свим разредима одличан. Програм његова рада из вјеронауке спроводим овђе гл. шк. надзорништву.

Вјероучитељ мухамедански Кадија Хусејин Спица, који је предавао у сва четири разреда мушке Барске школе, успјех је показао врло добар.

Програм његова рада спроводим овђе гл. шк. надзорништву.

5. Школа у Зупцима.

Испит је 23 и 24 Јуна трајао 7 часова.

Школа је од три разреда.

Уписао ђеце: у I. р. православни 1, римокатолика 9;
у II. р. " 1, " 11;
у III. р. римокатолика 12. ученика.

Изашло на испит у I. р. православни 1, римокатолика 7.
у II. р. " 1, " 11.
у III. р. римокатолика 12. ученика.

Ђеца која нијесу изашла на испит, отпуштена су због малољетства.
Повторавају у I. р. 2 римокатолика у II. р. 4 римокатолика.

Успјех постигнут посебни и укупни, у сљедећим предметима и разредама.

	I. р	4,	II. р.	4,	III. р.	—	
Закон Божи		4,	II. р.	4,	III. р.	—	врло добар
српски језик	"	3 ¹ / ₂	"	3 ¹ / ₂	"	4	више него врло добар
словенско читање	"	—	"	4	"	—	врло добар
рачун	"	3 ¹ / ₂	"	4	"	4	врло добар
геометрија	"	—	"	—	"	4 ¹ / ₂	више него врло добар
земљопис	"	4	"	4	"	4	врло добар
српска историја	"	—	"	4	"	5	више него врло добар
природопис	"	—	"	4	"	4	врло добар
њег. чов. тијела	"	4	"	4	"	4 ¹ / ₂	врло добар
краснопис	"	3 ¹ / ₂	"	4	"	4	врло добар
цртање	"	3	"	3 ¹ / ₂	"	3 ¹ / ₂	више него добар
пјевање	"	3	"	3	"	3 ¹ / ₂	више него добар
гимнастика	"	4	"	4	"	4	врло добар
чистоћа	"	—	"	—	"	4	врло добар
дисциплина	"	—	"	—	"	—	више него добар

Сви предмети су разрађени у довољном обиму.

Постигнут укупни годишњи успјех у I. р. више него добар, у II. р. врло добар, у III. р. врло добар.

Ове шк. године одпочет је рад у школи 2 Октобра. Дневно је рађено зими 5, а љети 6 часова; а преко цијеле шк. године 186 дана.

Учитељ није саму ђецу остављао у школи никад.

Држан је други родитељски скуп 27 фебруара и говорено им том приликом, како треба родитељи да настојавају на домаће обучавање и трудољубије ђеце.

Извођена су ђеца два пут у ближњу околину, а један пут у Лонац (врх.) код Сутормана, ђе су се занимала земљописом и историјом.

Ученици су уредно посјећивали школу.

Учитељ постављен је 1891. Спреме и способности је врло добре, и оспособљен за све разреде.

Владање у школи и изван школе ваљано, стога га у мјесту и поштују.

Трудољубија је врло доброг.

Осим учит. дужности другог занимања нема.

Свршио је подгумназију и Богословско-учитељску школу на Цетињу.

Важних погрјешака у наставању нијесам могао примјетити.

У колико сам могао увиђети, његово предавање рачуна најправилније од предавања осталих предмета и најбоље одговара савременој методи и то највише заслужује похвале.

Предавање и учење у школи било је очигледно и разумљиво, те су ђеца упућена, по разговјетним одговорима, правилном мишљењу и расуђи-

вању. Примјећује се, да је настојавао објаснити ђеци значај карактера, и да их је упућивао на подржавање карактерних особина.

Учитељ је казнивао ђецу умјереним казнама, а упућивао их је на међусобну слогу и љубав.

На квартиру је у школи.

Учинио је неколика осуства од школе, али их је надокнадио данима шк. одмора.

Све протоколи школски, од прихода и расхода нијесам прегледао, пошто сви рачуни расхода под признаницама нијесу још уведени у протокол, будући су градили нову школу.

Приход је скупљен тачно по закону.

Шк. здање је по плану на ново саздано од тврдог материјала и налази се у добром стању; само што се мало одступило од плана издатог до Гл. Шк. Надзорништва, јер је једна соба мања направљена, него што је план наглашавао.

Учионица има 118.721 куб. метра, од чега долази на појединог ђака 3.598 к. метра.

У одговору е мј. шк. властима учинио сам, да се поправља око школе и подигне авлија.

Они су сагласни с тим само су рок те поправке одгодили до јесени, док радници би допли са стране.

Школске башче нема.

Школски рад није трпио великих негода.

Капетан Петар М. Думезић вршио је дужност према школи врло добро.

Мј. шк. Надзорник Јавор Њ. Вретеничић вршио је почастну дужност према школи врло добро. Све је рађено како треба, према шк. закону од стране свих дотичних лица.

Од акта узео сам са собом: копију шк. годишњег извјештаја, писанке, цртанке, и све писмене задатке, копију шк. љетописа.

Глоба није било. Учитељ има довољни број спомоћних књига.

По наредби Гл. Шк. Надзорништва наредио сам да у будуће буде оvdје IV разред, изостављајући по један разред редом, почињући од првог, као, што је и у другијем школама, гдје је један учитељ.

С Т А Р А П И С М А .

(из збирке Дионисија Миковића, игумана.)

О посјети Митрополита Саве у Кртолима и о избору попа Костића за љуштичког пароха.

Ва име Исуса Христа аминъ. Да се зна и да е веровано сие писание предъ свакиемъ есдомъ ће би и изишло. Ове исте године доће Гднъ влдка Савва из Москве 8 Кртоле 8 ист8 к8ѣ8 попа Стиспа Костића и дошоше к нем8 толико главарахъ отъ све краине да м8 се иве и да прим8 отъ нег8 благословение и из Л8нице Иво Лешковић, Раде Трипчевић Пьеро Боснић, В8ко Р8шовић Иво Никовъ Ђ8рашъ Пьеро 8рдешић, изъ пти-ѣахъ и бех8 они молиц Гдна капетана Рада Рашковића и Гдна капетана

Вска Рада Лѣкова изъ забарѣа овизи више писани бехъ молили ову Гдѣ Капетане да доѣхъ снима предъ Гдномъ влѣкомъ ѣ Кртоле да се моле Гдѣ влѣки да им да попа државнога идоше снима ѣ Кртоле предъ Гдномъ влѣкомъ и тѣ се намери Гдѣ попу Јово Петровић, И ту пристѣпише и Гдѣ влѣки поклонише и примише благословение и молише га да зборе предъ нимъ свое разлоге. Онъ имъ допѣши. Почеше га Молитъ за исте Лѣичане коизи сѣ нихъ молили и дрѣге кои немахъ попа. Зборе предъ гдином влѣкомъ. Како су сиромаси брезъ попа државнога и свега начина царковнога и како се жене без венчана и живе и ѣмирѣ безъ исповиести и причещения и ѣца им се раѣу и живе и ѣмирѣ безъ крещения заѣо немахъ попа. И да га ѣ могаху наѣма ема неѣаше нигда доѣма ни смияше заѣо имахъ при нихъ едѣ ерест неочищенѣ Пак се сваѣ бояше и сѣмниеваше пакъ кад виѣе Гдѣ влѣка Сава нихъ неволѣ и мѣхъ тешкѣ и толико дрѣхъ изгѣблениехъ безъ никаква начина царковнога дозва истога попа Јова Петровића и речемъ заѣо ниеси овиема сиромасима оправлао после царковне како Богъ заповиѣда него ихъ пѣщашъ како едѣ живинѣ ѣо си тако ѣчини и ниеси ихъ чинио ѣо ти законъ допѣцава. Он мѣ отговара Гдине влѣко ети я сем се и приѣте то ставио и мислио самъ е ма се боимъ отъ правде да не пропаземъ па Бѣ ми то неѣао да ихъ я дрѣжимъ нити ѣхъ Гдине влѣко ети нигда ни за живота за исто говоримъ ела ѣзми ихъ небои се ниѣа я ѣу за тебе мислитъ и за нихъ. Он рече немоиме влѣко ети за живога Бга я ихъ неѣхъ нигда ни за живота я отъ ѣихова зла и добра отрѣчашъ мое калине нека ѣзмѣ кога хоѣе осимъ мене и мое кѣе да имъ неѣхъ ниѣа отъ нихъ ни марве ни трѣне а мое рѣке отъ тога ѣмивамъ. Тога Гдѣ влѣка ети и сви гда главари дозваше попа Стиѣпа Костића и молише га ѣмоѣго истаѣ да ихъ онъ ѣзме и да имъ оправла начин царковни а он се прѣпаде боише се да не погине не мога му битъ сѣмане на толико господѣке моѣе обѣа се и рече гдо боим се ема кад ми ви говорите оѣхъ не могѣ ви се оговоритъ и призва оне Лѣичане и рече имъ ево ви поп Стиѣпо вашъ државни дае вашъ, а ви неговни докле бѣдѣ ваше кѣе али попу отъ негове кѣе. Тѣ се погодише за биръ по по барела вина, а за читѣле по боѣхъ ѣла кад се роди а кадъ не роди по боцу ракиѣ свака кѣа на годинѣ а за дрѣге конте царковне како и остали еценици. Тѣ бѣше шѣдоци Гдѣ Капетанъ Раде Рашковић и Гдинъ Капетанъ Вско Рада Лѣкова неѣмиюћи писатъ своисма рѣкама чине крѣте † †

„Писахъ я попу Стиѣпо Костић Како се погодихъ с моимъ ивориомъ.“

Слово : „В“ свуд је у писмену написато : „П.“ Ниједно почетно слово није написато са вељим, него са малимъ словом. Интерпукције и нема.

Под именомъ „неочишћену јерес“, разумјевали су своју римокатоличку браѣу, која су с ѣима живјела. „Е ма се боимъ отъ правде да не пропаземъ,“ овимъ мисли млетачку републику, која је прогонила, гдје је могла, св. православаѣе, а римокатолицизамъ заштићавала, помагала и ширила.

Породица Костића у Кртолима дала је св. цркви православној и свомъ српскомъ роду лијепи број свештеника, и данасъ служе роду и цркви из ове породице : Јованъ Костић, прото рисавски, и парох перастски, поп Лаза Костић парох радовићски, и почасни консисторијски члан, и син му поп Марко, администратор радованићске парохије. А и данасъ се у Кртолима, доста лијепогъ прича о попу Филипу Костићу.

Оригинал овога писма налази се код попа Лаза Костића.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Светковина на Врањини и под Острогом. На старој Врањини, гдје оно још свети Сава српски заснова православну епископију, и ове године служена је архијерејска литургија у цркви Св. Николе, задужбини нашег побожног Владара Књаза Николе. У очи празника кренуло је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан, да излије благослов на тамошњу околину. Лицем на Никољ-дан у 8¹/₂ сати таласаху се многобројне црквене заставе, а блијешћаху крсти и иконе уз разлијегање престога народног најјева „Господи помилуј!“ — То су нам Врањинаши по старом српском обичају за крстима. К њима се придружило бјеше много и гостију, који са свију страна похитали бјеху, да заједнички учествују у овом дивном народном обичају. У 9 сати тачно појави се архипастир са жезлом у руци, а пратња звона позва смртне на молитву. Црква је била пуна народа. При свршетку св. литургије појави се Високопреосвештени Митрополит на царским дверима, те призвавши Бога у помоћ, изговори народу подугачку бесједу, у којој уз богаство садржаја пуног моралне поуке, избијаше она заносна дикција, којом чисто резаше сваку ријеч у срце слушалаца. Предмет говора био је — дом Божји, црква, њен значај, вјера православна, за коју је црногорац од вајкада лио крв на камену свом. У свом говору Високопреосвештени архипастир неколико пута обраћаше пажњу главарима црногорским, препоручујући им, да буду живим примјером побожности предом народу, који ће се на њих угледати, заврши свој говор позвавши своју частву, да једнодушно обрати молбу своју к небу за драгоцјено здравље Оца Црногорског Књаза Николе, који је и уздигао Богу за славу и св. Његовом угодишћу св. Никољу онако лијепо храм. Многобројно „Амин“ бјеше одговор цијелог народа.

Около манастира шираше се небројено чадора, под којима се могаше поткријепити разним пићем и јелом. Пјесми и игрању не бјеше краја. —

У три сата послје подне зазвонише звона — знак да Његово Високопреосвештенство одлази. Многобројни народ испратио је свог архипастира до вагора. Његово Високопреосвештенство продужио је пут преко Подгорице у Острог, гдје је на Тројичин дан служио свету литургију уз припомоћ игумана Петронија и великог броја свештеника из Бјелопавлића. По причасној Високопреосвештени г. Митрополит изговорио је пригодно слово, у ком је показао значај празника и свечаности. Поклоника са стране ове године било је врло мало, а из унумрашњости било је много. При свечаности био је присутан владин заступник г. сердар Јагош Радовић. (Послије ове свечаности Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Митрофан повратио се на Цетиње.

Освећење нове цркве, храма св. Василија Чудотворца Острошког, задужбина Његовог Височанства Књаза. Више села Зубаца (у нахији Приморској) на сјеверној страни истих, уздиже се бријег Градац.

Када су Црногорци освојили град Бар и околину му, тада Његово Височанство наш узвишени Господар, враћајући се са својим витезовима из крваве борбе са побједом, у знак благодарности Свевишњему, обрече саградити цркву на поменутоме бријегу, што би и учињено. Црква је довршена лањске године, а сада 18 априла ове године отишао је био на

Цетиње пречасни парох барског округа, г. поп Васо Вукотић, да измолн дозволу, да се ова црква освешта.

Под самијем бријегом к сјеваристоку налази се једно пољице, на коме се виде развалине једне старе цркве, за које причају, да су то развалине манастира Рибнице, који је била саградила Краљица Јелена.* Ту су и неколика стародревна дуба, који својим, у широко пуштеним гранама захлађују гробове погинулих бораца црногорскијех, за вријеме помените борбе, а ту у близини је бистри извор хладне воде.

У суботу 29 пр. мјесеца, на дан св. Василија Острошкога, у 6 сати у јутру, дођоше барски свештеници г. г. поп Васо Вукотић и поп Саво Поповић, да с благословом Његова Високопреосвештенства г. Митрополита Митрофана освештање изврше. Послије њих, могло се је виђети, како народ гомилама придолази, те је извршењу овога светога обреда присуствовало преко 500 душа, (имам да напоменем да би било много више народа, него нијесу знали тачно дан освештања) из Бара и околине, као и из Спича и Шушања.

Пошто још звоно није донешено, а православне цркве у близини нема, (јер су становници у близини махом римокатолици и мухамеданци) то почетак овога св. обреда није огласила јака звона, него цика пушака, што је свакога опомињало на значај самога саграђена овога св. Храма, те је сваки с усхићењем ускликнуо: „Живио Књаз Ослободитељ, а покој душама славнијех и храбријех бораца падших за ослобођењење браће своје!“

Дивно је било виђети младе српчиње римокатолике ђаке зубачке школе, који са својијем учитељем и већином грађана и чиновника барских, који су предходно били вратили код учитеља да се мало одморе, — дођоше уз пјевање химне црногорске и српскијех родољубивијех пјесама, а пред њима један ђак исте школе носио је развијени барјак, који је са шумом свога лепршања причао тужну прошлост, сјај сретне садашњости и још сјајнији дан напредне будућности.

Пошто се кршевити Градац стрмо уздиже и завршује са шилјастим врхом, то се је на њему и врло мало равнине могло учинети, те зато је црква помалена морала бити, ради чега је већи дио народа морао бити пред и око цркве за вријеме освјећења и службе.

Пошто су г. г. свештеници св. обред извршили, тада су, праћени цијелијем присутнијем народом, са литијом сашли низ бријег „Под дубове“, ће су на гробовима онђе сахрањене браће помолити се Богу, за упокој душе њихове. Затим је г. поп Васо кликнуо: „Живио Књаз!“ У томе настаде громогласно клицање из свију грла и грмљава пушака. Послије тога цијеломе је народу послужено пиће, а затим ухваћено коло, у којему су се пјевале народне пјесме, да од громких и милозвучних гласова мушких и женских гора одјекиваше. Послије се је приступило братском и заједничком ручку, ће се је изнијело у изобиљу јела и пића, уз које су падале мно-

*) Ј. С. Јастребов — Податци ва историју српске цркве из путничког записника. Београд. 1876. 8.-224.

У одјељку о старим црквама у Старој Зети налазимо, да је њему (као руском генералном консулу у Скадру) био достављен печат манастира Рибњака (1 сахат низа Суторман мало више села Зубаца, ће се сада зове село Рибњак). На средини стоје ликови двају светаца, над којијема је натпис Пављь и Петрь; а на около овај јеватпис: Сї печать манастира Рибницахъ стхъ врховнѣхъ апостолъ Петра и Павла.

гобројне здравице, које су попраћене са громогласним клицањем и грмљавом из пушака као и одломцима разнијех пјесама.

Послије ручка многи су гађали из пушака у биљегу, а затијем су се даљни почели разилазити, те је велики дио народа обојега пола отишао у стан учитеља зубачкога, да га посјете и виде школу (за коју заиста зубчани заслужују похвалу), ђе су били почашћени. И ту се је пјевало и играло до неко доба. Затијем су се разишли, и са овијем се је завршила светковина освјећања овога св. храма.

Зубци, 5 маја 1895 г.

II.

Посланица васељенске Патријаршије. Званични лист Васељенске Патријаршије, *Екклесијастички Амптија*, донио је ову биљешку: „Свети Синод, будни чувар свију хришћанскијех догмата у нашој ненадмашивој вјери, које свето чува хришћански народ, и хотећи обратити пажњу православне свијету против свију туђих утицаја, противнијех православљу, у сједници од 14 априла опуномоћио је архимандрита Григорија Константидиса, главног уредника *Екклесијастички Амптија*, Каравангелиса, К. Вонца Нилидиса и Јордана Каролидиса, да израде једну посланицу, којом би побили енциклику, коју је издао римски папа, и којом би посвјетовали православни свијет, да се држи чврсто православља“ (Цариградски Гласник.)

Прастаре словенске иконе. — „Српски Сион“ доноси: У Риму у библиотеци св. Петра чува се нерукотворни лик Спаситељев са натписом: ІС. ХР. Образъ Господнь на убрсуѣ.“ Налази се у оном дијелу храма, камо нико не смије ући sub reena excommunicationis, осим ако му не дозволи папа. Друга икона преставља св. апостоле Петра и Павла. На горњем дијелу изображен је у малом виду Спаситељев лик са натписом ІС. ХР.; на средини су ликови св. апостола са натписом: Свѣтѣ Петре и свѣтѣ Павле, а на дну иконе насликана је унутрашњост храма и свештеник како кади, а епископ га благосиља; са једне и с друге стране су по један монах обучени у одежду по православном пропису. И Кукиљевић Сакцински тврди, да су ову икону донијели у Рим словенски апостоли Тирило и Методије, али по натпису на сигурно се може рећи, да су те иконе најраније постале у X. или XI. вијеку.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Ревизори основнијех школа. Осим главног надзорника основнијех школа г. *Б. Поповића*, ове године биће још: г. г. проф. *Живко Драговић* и *Павле Поповић*; г. г. *Митар Ђурић*, учитељ Ријечки; *Зарија Вуковић*, учитељ Андријевички; *Марко Лековић*, учитељ Мркојевићки; *Перо Мартиновић*, учитељ Цетињски.

Испити у средњим школама на Цетињу. *Распоред испита у Гимназији и Богословско-Учитељској школи.*

5 Јуна, *Понеђелак*: математика и геометрија у I. и II. р. Гимназије; педагогика у Богословско-Учитељској шк.

7 Јуна, *Сриједна*: францески у сва четири р. Гимназије.

9 Јуна, *Петак*: српски језик, у I. II. III. IV. р. Гимназ.

- 10 *Јуна, Субота*: историја у II. III. IV. р. Гимназ.
 12 *Јуна, Понедељак*: вјеронаука у сва четири р. Гимназ.
 14 *Јуна, Сриједа*: латински јез. у сва чет. р. Гимназ.
 16 *Јуна, Петак*: математика (алгебра геометрија) и грчки јез. у III. и IV. р. Гимназ.
 19 *Јуна, Понед.*: географија у сва четири раз. Гимназ.
 21 *Јуна, Сриједа*: руски језик у сва четири р. Гимназ.
 23 *Јуна, Петак*: природопис (зоологија, ботаника, минералологија) у I. и II., физика с хемијом у III. и IV. р. Гимназије.
 25 *Јуна, Понедељ.*: у Богословско-учитељској школи.
 28 Јуна благодарене, читање билежака, раздавање свједоџаба и распуст. Испити трају од 8—12 и од 3—5 п. п.
Распоред испита. У Дјевојачком Институту Царице Марије за школску 1894—95 годину.
 30 *Маја, Уторник*: закон божи припр. раз., II. и IV. разред; општа историја и природопис IV. разред; методика VI. разред.
 1 *Јуна, Четвртак*: српски језик припр. раз. II. IV. и VI. разред, педагогија VI. разред.
 3 *Јуна, Субота*: руски језик припр. раз. II. IV. и VI. разред; природопис II. разред,
 5 *Јуна, Понедељник*: математика припр. раз. II. и IV. разред; физика VI. разред; руска историја IV. разред.
 7 *Јуна, Сриједа*: француски језик припр. раз. II. IV. и VI. разред; географија II. разред.
 9 *Јуна, Петак*: познавање домовине припр. раз.; физика IV. разред; српска историја IV. разред; општа историја II. разред; ручни рад VI. и IV. разред.
 11 *Јуна, Недјеља*: сви разреди: Испити из музике у 4 сати по подне.
 12 *Јуна, понедељник*: у 11 сати в.ч. обаврне, свесано читање билежака и распуст.

Испити трају од 9—12 прије и од 2—5 послје подне.

Распоред испита из свирања на гласовиру и пјевања у Дјевојачком Царице Марије Институту.

ГЛАСОВИР.

I. ДИО.

Приправни разред

1. „Тема“ од Шварца, свирају на гласовиру:	<i>Д. Ђепава, Х. Јововић,</i>
2. „Тема“ од Шварца, свира „ „	<i>С. Петровић,</i>
3. „Тема“ од Шварца, „ „ „	<i>А. Дабовић,</i>
4. „Allegretto“ „ „ „	<i>К. Драговић,</i>
5. „Valse“ „ „ „	<i>М. Петровић,</i>
6. „Moderato“ од Шмита „ „ „	<i>О. Ђурковић,</i>
7. „Allegretto“ „ „ „	<i>В. Даковић,</i>
8. Финале из 3 сонатине од Кулауа свира	<i>Л. Петровић.</i>

II Разред

1. Пјесма од Хумела,	свира	<i>Д. Машавуљ,</i>
2. Етида од Шмита,	„	<i>А. Фабро,</i>
3. Сонатина од Клементна,	„	<i>М. Куспудић.</i>

IV Разред

1. Финале из сонатине од Клементиа,	свира	З. Врчевић,
2. Рондо, од Кулауа,	"	А. Јефшановић,
3. Рондо од Клементиа,	"	Д. Тодосић.

VI Разред

1. Соната број 4 од Клементиа,	свира:	З. Павловић,
2. Рондо из 20-те сонате од Моцарта,	"	В. Иваншевић,
3. Соната, 1-ви став, од Моцарта,	"	Љ. Иваншевић,
4. Шерцо, од Шуберта,	"	Ј. Фабро,
5. „Багатела“ број I. од Бетовена,	"	В. Омчикус.

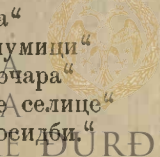
II. ДИО.

ЗАЈЕДНИЧКО СВИРАЊЕ

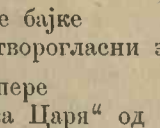
1. „Даворије“ изводе:	ученице приправног разреда,
2. „Valse lente“ од Делиба, изводе:	ученице VI. разреда,
3. „Српска серенада“ изводе:	ученице IV. разреда,

ПЈЕВАЊЕ

Приправни разред

1. „Тица“	
2. „У шумици“	
3. „Потоцара“	
4. „Тиге селице“	
5. „О косидби“	

II, IV и VI разред

1. „Збор цвјетова“ из прољетње бајке	
„Снџгурочка“, четворогласни збор од Чајковског.	
2. Одломак за сола и збор из опере	
„Жизњ за Царя“ од . . . Глинке.	
3. „Слава на небу“ четворогласни збор од . . . Славјанског.	

Прољетни излет. Цетињска мушка и женска основна школа чинила је у четвртак 25 ов. мј. излет под Хумце.

У јутру 25 ов. мј. на 6¹/₂ сати били су сви ученици на окупу у школ. авлији. На њима се могло видјети, да тај дан није одређен за редовна предавања, већ за неко путовање и весеље.

У 7 сати мушка дјеца кренуше са својим наставницима уз Боровик, преко Пољана лагано, пјевајући разне народне и умјетне пјесме. у 8 сати већ су стигли на Бјелоше под старе храстове код цркве св. Николе, те пођу да се прекрете и Богу и св. Николи помоле за срећан излет.

Пошто су се одморили у хладу и напили воде, послје једног сата одмора, пођу преко Папрати до на Шеврљу, одакле су, као и искрај цркве св. Николе, посматрали: Ловћен, који је Шеврљи врло близу, Ком, кучке планине, Проклетије, Скадарско језеро и др. Ту су отпјевали ђаци многе дивне пјесме, као: Сложите се... Устај, устај, Србине!.. Заставе се наше вију... На ноге се, Срби браћо... и т. д.

У 10 $\frac{1}{2}$ сати кренули су са Шеврље даље пут Хумаца. За по сата били су ту већ под Хумци — на одређеном мјесту. Ту су нас Хумци дивно дочекали и почастили: сиром, млијеком, кафом и вином. У то дођу већ и дјевојчице преко поља, са својом учитељицом. Сад тек наста живо весеље и пјевање, да одјекују околна брда.

На 11 $\frac{1}{2}$ сати сјело се је за пуним софрама, које бјеху дивно окићене са 160 младих црногораца и црногорака. Трпезе бјеху боково лишће, а на њима, по црногорском обичају, печена пецива, кабли кисјела млијека, сир, леб и др. Све ово купило се је од улога ученика ове школе, њених наставника и Општине вароши Петина, која је приложила 10 фиор. а. в.

Пошто се провело једно по сата за софрама у смијеху, шали и намјештању, наста сјеча пецива.

Јело се и пило, пило и јело до два сата послерије подне.

Послије обједа, док се лишће размакло, дјеча су сиђела у хладу под трешњама и крушкама. На три сата почеше играти и пјевати: зетско коло, црногорско оро, сријемско коло и др.

Пјевало се све до шест сати. Веселу не бјеше краја, које се увеличало присуством ученика Баичке школе са наставником; а тада у реду, са зеленим гранчицама, отидоше дјеча са својим наставницима у школу, пјевајући путем разне пјесме: а из школе развијоше се одмах својим кућама.

О сузбијању туберкулозе (јектике у) основним школама. Наредба кр. владе у Сигмарингену од 22. Нов. 1894.

Да се по могућности спријечи ширење јектике по јавним основним школама, наређује се:

1. У школама, gdje има јектичаве дјече, учитеља или учитељица, нека се према потреби намјести довољан број пљувачница или бочица за пљување у близини врата.

2. Ови судови морају се сваки дан изријачно са сваким пљувачком водом напунити. Изручивање и бацање испљуванага ваља тако извршити, да се искључи могућност заразе.

3. Болесници смију — док су у школи — само у те судове пљувати.

4. У тим школама мора се патос недјељно најмање једном почистити, и два пут мокром крпом опрати (избрисати.) Мјесечно мора се патос бар један пут четком и сапуном брижљиво изрибати. Свако јутро прије часова морају се скамије, столови и други школски намјештај и прибор влажном крпом избрисати.

5. Госп. учитељи и учитељице дужни су одмах пријавити мјесном надзорнику школа свако дијете, које боли од јектике, а овај ће одмах то доставити физикусу.

6. Ако је наставник оболио од јектике, пријавиће га мјесни школски надзорник одма физикусу.

7. Физици су дужни приликом личног прегледа поближе ствар испитати, и власти о мјерама, које би ваљало употребити, приједлоге чинити.

8. Власт ће према томе учинити што нађе за сходно, или ће вишу власт о томе извијестити.

9. Трошкове, који би потекли од мјера, означеним под 1. 2. и 4., има школска општина подмирити.

10. За тачно извршење ових наредба одговорни су учитељи и предсједници мјесних школских одбора, и окружни школски надзорници. Физици и начелства дужни су надзор о тачном извршењу водити.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Примили смо **Весник српске цркве**, лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Уредник: протосинђел Виктор, професор Богословије. Биоград, 1895 г. Овај лист излази у мјесечнијем свескама од 6—8 табака. Цијена му је за све српске покрајине фор. 6 за годину. Претплата се шаље искључиво Главном Одбору свештеничког Удружења у Биоград. (Богословија). Рукописи и писма шаљу се уредништву. Овај доброуређивани лист са одабраном стручном садржином топло се препоручује

Босанско-Херцеговачки Источник, мјесечни духовни часопис за црквено просвјетне потребе српско-православног свештенства. Година IX. Годишња је цијена 4 ф. Таџи као и учитељи добијају лист у пола цијене, ако пошаљу напријед претплату.

Учитељ, педагошко-књижевни лист, орган Учитељског удружења. 17 св. (мај) са овом садржином: Осјећање и представа од М. Шевића; Матерњи језик у основи шк. од Св.; Психологија дјечијих игара од Св. Ранковића; Предавање о магнетизму од Л. Стевановића; Педагошки преглед; Књижевни преглед; Биљешке и новости; Учитељско удружење

škola. List za učiteljstvo i prijatelje školstva. Urednik i izdavalelj: Marijan Vuković. Godina VII. Godište 1895 g. Школа излази сваког мјесеца. Годишња цијена јој ф. 2.80 нов. Учитељски приправници добијају лист у по цијене.

Дјело лист за науку, књижевност и друштвени живот. Април, година друга. Уредник Др М. Ђ. Миловановић.

† Др. Љубомир Радивојевић, добротвор српске књиге. — Боабдил, пјесема Милорада Ј. Митровића. — Кроз Умбрију и Тоскану, биљешке и утисци с пута од Марка Цара. — Крижанићева политика, економно-политичка студија Др. Мих. В. Вујића. (Наставак). — Роду моме, пјесма Јеле Ј. Поповићеве. — Суђеница, народна бајка, од Јан. М. Веселиновића. — Мрави, од Љуб. М. Давидовића. (Свршетак). — Погашене звијезде, пјесме. — Мара, приповијетка из Мостара, од Јефтана Р. Шантића. — Неколико напомена о стратегији од једног војника. — Прољећни мраз, пјесма Р. Ј. Одавића. — Живот, комад у 4 чина, написао И. Н. Потапенко, с руског превео М. М. Бојовића. (Свршетак). — „Sezessioniste“ од П. Лагарића. — Позоришни преглед, од М. К. Драгутиновића. — Преглед бугарских листова, од Св. — Критика и библиографија: Костадин (псевд.) Цариградска патријаршија и православље у Европској Турској, — разматрања у прилог расправи црквеног-просвјетног питања у европској Турској, реферат Др. М. Р. Беснића. — О духовном раду. Написао Др. Е. Крепелин, професор психијатрије. — Превео Љ. М. Протић. — професор, реферат Б. — Пу-пољци. Пјесме покојног Ђорђа Бастаића. Уредио и предговор написао Др. Каменко Суботић, реферат М. А. К. — Othmar Reiser: „Materialien zu einer Ornithologie der Balkanhalbinsel. II Bulgarien. einschliesslich Ostrumeliens und der Dobrudscha“ реферат Л. А. — Биљешке. — Стогодишњица Павла Јос. Шафарика. | Пакост у критици, намјењено г. проф. Др. Љ. Недићу, уреднику „Српског Прегледа“ од др. М. Р. Веснића.

Изишао је 8 број „Босанске Виле“ са овим садржајем:

Пјесме: Прољетње мелодије, од Ј. А. Лучића. — Да ли те волим, од Јелене. — Истина, од Н. Н. — Мојој сестри Вери, од Иранава. — Не клони! од Р. Ј. Одавића. — Срцу, од Љубице. — Приповијетке: Источне петак на Бембаши, од В. Кондића. — У двадесет осмој, од Српкиње Г. Ч. — Поука: Јован Стефановић-Виловски, са сликом. — Како се народ храни у Босни, у Херцеговини, у Далмацији и т. д. Пише Вид Вулетић-Вукасовић. — Српске народне умотворине: Дилберке, из збирке Ст. Р. Делића. — Царска султанија, народна приповјетка, од Ал. Поповића. — Листак „Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор., на по године 2 фор. Ђали добивају лист на 3 фор. Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. Неплаћена писма се не примају. Рукописи се не враћају.

Изашао је Гласник Земаљског Музеја за Босну и Херцеговину. Уредник Коста Харман, владин савјетник. VII. 1895. 1. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена Гласника са поштарином 2 фор. а. в. Поједине књиге стоје са поштарином 80 нов. 1895. На великом формату са 160 стр. Садржина: Драгутин Франић: Стање балканског полуострва на освитку XIII. вијека. П. Александар Хефер: Налазишта римских старина у травничком котару. (Са 6 слика у тексту.) Ернест витез Домбровски: Основни ориентологије сјеверозападне Србије. Др. А. Ваисбах: Прехисторичке лубање за Гласинца. (Са једном табелом с мјерама.) В. Вулетић-Вукасовић: Римски орао с отока Борчуле у Далмацији. (Са 1 сликом у тексту.) Фрањо Фиала: Извјештај о ископавањима на Дебелом Брду код Сарајева године 1894, (Са 23 слике у тексту и 7 табли.) Отмар Вајсер: Крупасте шеве у Босни и Херцеговини. (Са 1 сликом у тексту.) Карло Пач: Legio VIII. Augusta у Далмацији. Књижност К. Пач: DR KLOBUKAC „De Thracia provincia Romana.“ (Са 1 сликом у тексту.) — К. Пач: O. Schilling. „De legionibus Romanorum I Minervia et XXX Ulpia.“ — „Старохрватска Просвјета.“ Различито. Ј. Ф. Иванишевић: Народно глумовање у цуцком Трешњеву. — Х. Фазлагич: Бајање. — Дарови босанско-херцеговачком земаљском музеју. — Оцјена дјела „Ornis balcanica, P. Bulgarien (einschliesslich Ostrumeliens und der Dobrutscha.“)

Од нове године излази у Биограду стручни лист Српски Архив за цјелокупно љекарство — орган српског љекарског друштва. Уређује га проф. Др. М. Јовановић-Батут. Цијена је листу ван Србије 10 франака у злату или 10 круна. Оволико на знање нашијем лијечницима. Примили смо само св. 3. 4 и 9.

Изишао је 5 бр. „Споменка“ са овом садржином: Пјесма славе од Јов. Д-ћа. Бог не заборавља добре. (Приповијетка.) Прва мука, (пјесма са сликом) од поп-Луке Поповића. Први пољубац. Успомена из дјетињства. Написао: Љубиша. Како је споменик добио боју. (Прича.) У свце (пјесма) од Ив. М. Поповића. На Видов-дан. Позоришна игра у једном чину, за српску младеж написао: Михајло Милановић. Мехурићи (пјесма са сликом) од чика-Васе-Љубисава. Болесна је мајка (пјесма) од Владимирова. Бог не оставља своје (приповијетка) од Владимира. Разно. Нове књиге. У доколици. Рјешење. Одговори.

О хришћанском васпитању дјеце до школе. Написао поп Јован Гргуревић. Прештампано из „Босанског-Херцеговачког Источника, Мостар,

штампарија Вл. Радовића. 1895. 52 м. стр. Цијена 25 н. ова лијепа поука топло се препоручује својем родитељима.

Позив на претплату. Бранково коло за забаву, поуку и књижевност — власник и уредник Паја Марковић Адамов у ср. Карловцима, пред Духова, 1895 год.

Лист овај покрећем у договору с пријатељима српске књижевности, који су увјерени, да је потребан особито данас, кад ми Срби у Аустроугарској немамо ни једнога листа ове врсте. Сам Патријарх српски Његова Светост Преузвишени Господин *Георгије Бранковић* изволио је племенито изјавити, да ће бити листу у помоћи (долазе имена сарадника).

Уредништво се обратило и обратиће се и на друге признате наше књижевнике с молбом, да помогну лист својим књижевним радовима. До њихова одзива стоји, хоће лист моћи стајати на висини књижевне вредности и испунити ону празнину, која се осјећа у нашој књижевности. Чист приход употребиће се на хонорирање сарадника, који рефлектују на хонорирање. Са слаба одзива виђенијих књижевника охладнио је и најродољубивији претплатник.

Пријатеље српске књижевности молимо, да се заузму око скупљања претплате. Имају на уму, да је нехат неуредних претплатника највише убио у нас оваквих подuzeћа, па и у најидеалистичнијих писаца изазвао немар према књижевном раду. Ко од господe скупљача пошаље унапријед цијелу годишњу претплату, а за овај први мах од јулија до краја ове године, бар за десет претплатника добијаће лис бесплатно.

Уредништва листова молимо, да нам шаљу своје листове у замјену и то, ако је могуће још од оних брђа, у ком штампају ову објаву. А издаваче књига молимо, да нам пошаљу своје књиге на приказ. Све пошиљке те врсте намијењене су књијници овдашње српске велике гимназије.

Лист ће излазити сваког четвртка, а почеће 6 (18) јулија о. г. и стоји за Австроугарску: годишње 5 фор., на по године 2 ф. 50 н., на четврт 1 ф. 25 н., (за ђаке с поштарином годишње 3 ф. 50 н.); за иноземство годишње: 6 ф., (за ђаке 4 фор.) За Србију прима претплату само књијари В. Валожича у Биограду, а из осталих крајева само администрација „Бранкова Кола“ у Ср. Карловцима и то поштанском упутницом.

Рукописи молим да се шаљу уредништву. Уредништво и администрација.

Позив на претплату. Александар Турчић, свештеник Секулски покреће: „Бранич Православља“ лист духовно-морални за народ.

Овом би часопису била главна намјера, да подиже вјеру у народу, да чува неповређено св. православље, да усађује морал, да се бори против вјерских заблуда, а на посе против највећег нашег непријатеља — заблуде назаренске. Та намјера би лебдјела уредништву непрестано пред очима, и оно би све и сва употребило да то и постигне. Но да би читалачки свијет могао видјети и програм, по ком ће се „Бранич православља“ уређивати, то ћемо га овдје у кратко изнијети. „Бранич православља“ ће донашати:

1. Празничка и недјељна Еванђелија и апостоле у српском преводу и са прикладним тумачењима и поукама.

2. Описе постанка и значаја појединих празника цркве православне.

3. Чланке против назаренства и слике и прилике из назаренског живота, да би се њихова заблуда могла јасно и потпуно увидјети.

4. Животе светаца и угодника православне цркве, а особито Срба светаца.

5. Чланке духовног и моралног садржаја о најглавнијим питањима вјере хришћанске.

6. Пјесме и приче, у којима би се особито пазило, да се у том облику подиже вјера и морал.

7. Проповједи и бесједе удешене за разумјевање народа.

8. Донесе из разних крајева народа нашег, у којима би се изнашало само оно, што би се слагало са овим програмом.

9. Извјештаје о свему оном, што се у Српству догађало буде на подизању вјере и морала.

10. Донашање ситнијих вијести у духу овог програма.

11. Оглашивање и приказивање свију оних књига, које би се могле препоручити народу за читање.

Овим и оваковим би програмом тежило уредништво да оствари своју замисао. На језик и слог би се нарочито пазило, да буде чист, јасан и прост, да би га могао сваки члан народа нашег потпуно и добро разумјети.

„*Бранич православља*“ ће излазити двапут мјесечно и то 1. и 15. сваког мјесеца, а претплата ће бити **2 фор.** а вр. на цијелу годину; на по године **1 фор.** а вр. на четврт године **50 нов.** Но јавили се довољан број претплатника, да би се могао ухватити рачун, да се лист може и три пута мјесечно издавати по ту исту цијену; то ће уредништво не тражећи за себе никакове материјалне користи издавати лист три пута мјесечно. Лист започиње излазити од 1 Јула по ст. кал. а претплата ће му бити до краја ове године **1 фор.** а вр. Лист ће се штампати у Вел-Бечкерску у штампарии г. *J. Grčka. NACIONALNA*

С тога се обраћа модаборци две своје пријатеље и познанике, а нарочито на гг. браћу свештенике, учитеље, омладину српску, трговце, занатлије, на људе из народа, на наше привене општине и добротворне задруге, који долазе у додир с народом да се свјески заузму око скупања претплате за овај лист, који је тако јевтин и коме је тежња, да се наше св. православље очува чисто и непокаљано посред ових бура, у којима се данас налази наш народ.

Исто тако моли своје многобројне пријатеље и браћу свештенике, да потпомогну „*Бранич православља*“ и умним својим радовима, на које ће им од стране уредништва бити највећа захвала изречена.

Претплата а и рукописи нека се са именима претплатника пошаље најдуже до 20 јунија о. г. на адресу *Alexander Tyrcsits, sveštenik Torontál Sziget (Szakule) Torontál megye*, да би могао знати, у колико примјерака да се штампа први број.

Сувремена Јерархија православне источне цркве. Ђорђе Ј. Пападопулос, писац значајне књиге „историје наше црквене музике,“ написао је другу важну књигу „Сувремена Јерархија православне источне цркве,“ у којој се описују животописи свих заслужних патријарха, Митрополита, Епископа, и титуларних Епископа 4 источних патријаршија, па црквама Русије, Грчке, Румунске, Србије, Ципра, Карловаца, Црне Горе, па Јерархија Далмације и т. д. књига се састоји из 40 табака у великој осмини, напечатана на најљепшој карти, а запада пола турске лире.

Новци се шаљу на:

Constantinople. Phanar.

Couvent du Sina.

Georges J. Papadopoulos.